

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการน่านโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติ ในสถานศึกษา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานและแนวคิดที่จะนำไปสู่กรอบความคิดให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์ และหลักการอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.2 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.3 ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดกระบวนการน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ
  - 2.1 ความหมายนโยบาย และนโยบายสาธารณะ
  - 2.2 ความหมายการน่านโยบายไปปฏิบัติ
  - 2.3 ความสำคัญของการน่านโยบายไปปฏิบัติ
  - 2.4 กระบวนการน่านโยบายไปปฏิบัติ
  - 2.5 ตัวแบบของการน่านโยบายไปปฏิบัติ
3. การน่านโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา
  - 3.1 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 3.2 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการจัดการเรียนการสอน
  - 3.3 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3
  - 4.1 การแบ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
  - 4.2 การแบ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3
  - 4.3 การแบ่งประเภทของสถานศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
  - 4.4 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

4.5 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

4.6 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 3

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ เกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

6. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นั้น ประกอบด้วย กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 8-12)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. ค่านิยมความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆกัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ มีหลักของความพอประมาณ (พอดี) 5 ประการ จากข้อสรุปของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

3.1.1 พอดีด้านจิตใจ คือ เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอมนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

3.1.2 พอดีด้านสังคม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้จักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

3.1.3 พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้ และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ และเกิดความยั่งยืนสูงสุด

3.1.4 พอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องต่อความต้องการ เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

3.1.5 พอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิต อย่างพอควร พออยู่พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึง ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ มีหลักของความมีเหตุผล ดังนี้

3.2.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ

3.2.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ

3.2.3 ละเลิก การแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

3.2.4 ไม่หยุคนิ่งที่หาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

3.2.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ละเลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่ว ให้เป็นเครื่องทำลายตนเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ ให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม รับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล มีหลักของการมีภูมิคุ้มกัน ดังนี้

3.3.1 มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง

3.3.2 มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน

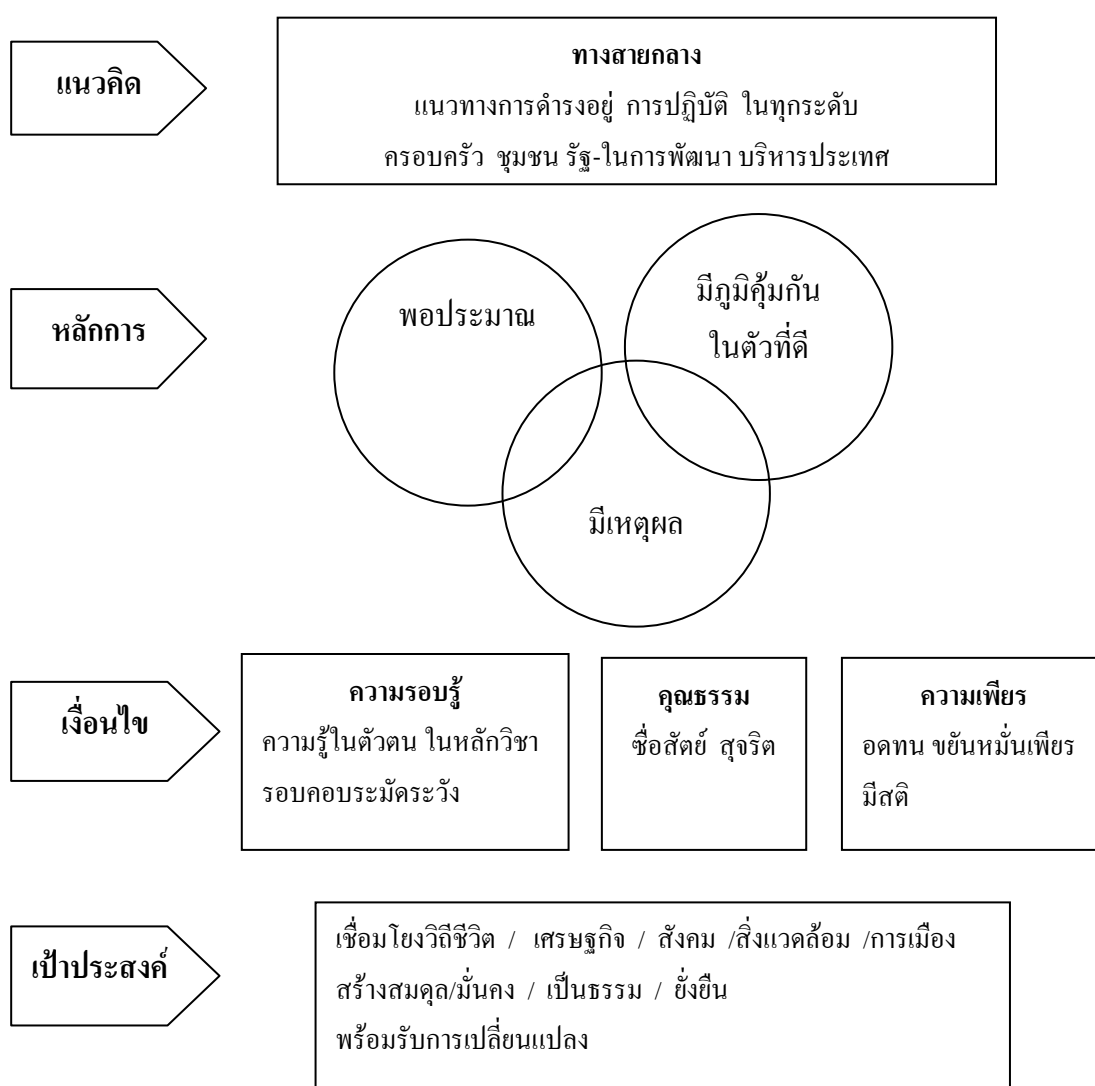
4. เงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภ ไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพประกอบ 2 สรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักนายกรัฐมนตรี. 2555 : ฉ

1.2 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึง แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อก้าว ให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายดังนี้

อำพล เสนาณรงค์ (2550 : 2) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

ประเวศ วะสี (2542 : 4-6) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หมายถึง การมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขวบวบ เดียวจน เดียวรวยแบบกะทันหัน ปรับตัวไม่ทัน แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 : 16-17) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจอย่างเดียว ต้องมองสังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อมๆ ไปด้วยการพัฒนา โดยการพัฒนาดังกล่าวต้องมองรอบด้าน เรียกว่าบูรณาการและพึ่งตนเอง พึ่งเงินออม สติปัญญา และการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คน และเป้าหมายของคนก็คือ อยู่ดีกินดี มีสุขทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542 : 53) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยง ที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัธยาศัย และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตาม กระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

ธรรมบุญ แก้วคำ (2543 : 17) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กิจกรรมการประกอบสัมมาอาชีพของชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นอยู่ ด้วยความพออยู่ พอใช้ของคนในชุมชน ซึ่งดำเนินโครงการด้วยความร่วมมือของส่วนต่างๆ ในชุมชนเอง เช่น การจัดร้านค้าชุมชน และตลาดนัดชุมชน ก็เป็นมาตรการหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง ในการที่จะ ส่งเสริมการมีรายได้ การพออยู่พอกินของคนในชุมชน

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 11) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนไทย โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่าง มีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้ เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในสถานศึกษา

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ (2545 : 7) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่อุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ ของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้

ชัยรินทร์ ชัยสิทธิ์ (2545 : 20) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีชีวิตไทย จะทำให้ชาติบ้านเมือง และ ตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ และมีความสุขในที่สุด โดยทุกชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพทางการเกษตร ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ เพื่อจะได้นำประยุกต์ ใช้ในครอบครัว

เฉลิมศรี ชุมเกษียณ (2545 : 25) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตแบบพอเพียงนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งตนเอง และ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และที่สำคัญ คือการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่ง สอดคล้องกับศาสนาพุทธที่ให้เราดำรงชีวิตแบบทางสายกลาง ไม่ทำการใดๆที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือทำอะไรเกินตน รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม และ

กำลังสามารถของตน ในผลของการกระทำ หรือเรียกว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุ และปัจจัยรวมทั้ง การดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับสังคม

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549 : 10) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ต้องประกอบด้วย ความพอเพียง หรือความพอประมาณ คือไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียรจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็ต้องมีเหตุผล แต่เป็น เหตุผลในพุทธธรรม หรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาर्डเอาเปรียบ

สุริพร เอี้ยวถาวร (2550 : 10) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตน ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระราชดำรัสชี้แนะ แก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบกับการวางแผน การตัดสินใจ และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อม ต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจากโลกภายนอก

รัชดา ทองสุข (2552 : 40) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่สามารถอุ้มชูตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความพออยู่ พอกิน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ยึดอยู่บนหลัก ความยั่งยืน สามารถพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน นำหลักคุณธรรมมาเป็นพื้นฐาน ของการดำเนินชีวิต

เพ็ญนภา ชีรทองดี (2552 : 28) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีรู้ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตน ของทุกคน ทุกอาชีพ ทุกชุมชน เพื่อความอยู่ดีมีสุขร่วมกัน ของทุกคน เรียกคืนความดีงาม ที่เราเคยมีอยู่กลับมา และค้นหาทางเดินที่ถูกต้องกันใหม่ โดยการศึกษา ให้มีความรู้จริงในสิ่งที่มี สิ่งที่ทำให้มีคุณธรรม คือ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรู้ ความคิด และการกระทำที่พอประมาณ พอดี มีเหตุผล มีภาระวังตน ไม่ประมาท รู้จักระวังภัย ในชีวิต

พิทักษ์ อัมรินทร์ (2553 :15) ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทาง หรือ รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่สร้างความสะดวกสบายให้กับตนเอง หรือผู้อื่น โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ซึ่งจะต้องนำหลักความรู้ และคุณธรรม เข้ามาประกอบการวางแผน และการตัดสินใจ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากความหมายที่นักวิชาการได้ให้ไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ ด้วยการพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ยึดอยู่บนหลักของความพอเพียงอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำหลักคุณธรรมมาเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต

1.3 ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ต้องการให้ทุกคนดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง มีความประหยัด รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ปริญานูช พิบูลสรารุช (2549 : 21) ได้ให้ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอสมควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเฟื่องทางเลือกสำรอง
2. ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
3. ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
5. ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม(ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 3) ได้ให้ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ
2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน ให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ
3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กรต่างๆ ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติ ในการดำเนินงานบนรากฐานของความพอเพียง
4. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ
5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบ โดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบายต่าง ๆ ให้เหมาะสม
6. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยการพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และอยู่ดีมีสุข ฟังตนเอง ได้ระดับหนึ่ง มีศักยภาพ มีทางเลือก ทั้งด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะ อาชีพ เสรีภาพ
7. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้นุชนอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

ตรีศูล พงษ์พันธุ์. (2552 : 25-26) ได้ให้ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1. ทำให้คนไทยตั้งแต่ระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศ สามารถใช้ชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างสมดุลท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก
2. ทำให้ลดผลกระทบในทางลบ ทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของประเทศ
3. ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันตัวที่ดี ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศ สามารถรับมือกับการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่นับวันจะทวีความรุนแรง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. ทำให้สามารถฟังตนเองได้ในทุกระดับ
5. ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ของประเทศในทุกด้าน ได้แก่ ความรู้ ด้านทักษะ การแก้ปัญหา ทักษะในการดำรงชีวิต และด้านคุณธรรมอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิต ด้วยความรอบคอบไม่ประมาท โดยใช้หลักธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยว ควบคู่กับการดำเนินชีวิต ตลอดจนใช้เป็นแนวคิด ในการกำหนดนโยบาย เพื่อบริหารตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ สถาบัน จนถึงระดับรัฐบาลที่มีหน้าที่บริหารประเทศ

2. แนวคิดกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

2.1 ความหมายของนโยบายและนโยบายสาธารณะ

การที่หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชน จะดำเนินการบริหารเพื่อขับเคลื่อนองค์กร ให้ไปสู่จุดมุ่งหมายหรือความสำเร็จนั้น จำเป็นจะต้องมีกรอบที่จะใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ นโยบาย โดยได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของนโยบายไว้ดังนี้

ประทุม รอดประเสริฐ (2544 : 16) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง ข้อความ หรือ คำกล่าว กว้าง ๆ ที่เป็นแนวคิด หรือแนวทางที่กำหนดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ ขององค์การ

ยุพา วงศ์ไชย (2545 : 7) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางปฏิบัติเป็นสิ่งที่กำหนด แนวทางของกลุ่มคน ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน และของประเทศ

ศุภชัย ยาวะประภาส (2548 : 8) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง แนวทาง หรือทางเลือก ที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหา บรรเทาปัญหา และป้องกันปัญหาต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ ของรัฐบาล ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่ผ่านมาในอดีต กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรม ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โสภณ สมณะช่างเผือก (2547 : 14) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง อุบาย หรือ กลเม็ด ที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ ได้พิจารณาเห็นว่า เป็นทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายของส่วนรวม ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งอย่างเหมาะสมที่สุด

พรรณพักตร์ ศิริพันธุ์ (2550 : 10) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติ หรือ กิจกรรมของรัฐบาล หรือผู้บริหารที่กำหนดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของส่วนรวม ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์สุขของสาธารณะชนเป็นสำคัญ

คาร์ล (Carl. 1963 : 70) กล่าวว่านโยบาย หมายถึง ข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงาน ของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่ง ซึ่งจะมีทั้งอุปสรรค และ โอกาสบางประการด้วย อุปสรรคและโอกาสที่พียงมีนั่นเองที่ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นมา

เพื่อใช้ประโยชน์ และเอาชนะสภาพการณ์เช่นนั้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างหนึ่งอย่างใดนั่นเอง

เทอร์รี่ (Terry. 1977 : 189) ได้กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง การพูด หรือการเขียนถึง ขอบเขตและแนวทางทั้งหมดเพื่อการปฏิบัติงาน

ไอรา (Ira. 1970 : 1) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึงกิจกรรมต่างๆที่รัฐบาล หรือองค์กรของรัฐจัดทำขึ้น เช่น การจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน ได้แก่การจัดการศึกษา การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น การออกกฎหมายและบังคับใช้ และการจัดพิธีกรรม หรืองานฉลองในวาระสำคัญของประเทศ อันถือเป็นสัญลักษณ์ของสังคม เป็นต้น

ลินตัน (Lynton. 1970 : 2) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึงบรรดาการตัดสินใจอย่างสัมฤทธิ์ผล ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่าง ๆ ที่สังคมจะดำเนินการยินยอม หรือห้ามกระทำนั้น

ลาสเวลล์ และแคปแลน (Lasswell and Kaplan. 1970 : 71) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แผนหรือโครงการที่กำหนดขึ้นอันรวมถึง เป้าหมาย สิ่งที่มีคุณค่า และแนวการปฏิบัติต่างๆ

เดวิด (David. 1971 : 130) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง การจัดสรรผลประโยชน์ หรือสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างปัจเจกชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในระบบสังคมการเมือง

เจมส์ (James. 1975 : 3) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่กำหนดขึ้น เพื่อสนองตอบต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง คือ แนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา

โธมัส (Thomas. 1978 : 3) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำ หรือไม่กระทำ เพื่อประโยชน์สุขของสาธารณะชนเป็นสำคัญ

คลาร์ก (Clarke. 1982 : 4) ได้กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติที่เกิดขึ้น โดยเจตนาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของหน่วยงาน หรือบุคลากรของรัฐ ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะชน

จากความหมายข้างต้น จึงสรุปได้ว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐบาล หรือเป็นแนวทางปฏิบัติ ที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะชน

2.2 ความหมายการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายเมื่อถูกกำหนดขึ้น และผ่านความเห็นชอบจากผู้กำหนดนโยบายแล้ว สิ่งที่สำคัญต่อมาคือ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จัดทำเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลลัพธ์ และผลกระทบต่อประชาชนที่เกี่ยวข้อง และสังคมโดยรวม มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ดังนี้

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพจน์ (2540 : 59) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นภาระหน้าที่หลัก ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของข้าราชการประจำ ซึ่งมีมากในการปฏิบัติมากกว่างานประจำ และจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการเอง กล่าวคือ เมื่อฝ่ายการเมืองได้กำหนดนโยบายมาแล้ว หน้าที่ของข้าราชการประจำ คือ การนำนโยบายดังกล่าวไปแปลงนโยบายให้อยู่ในรูปของแผนงาน โครงการ เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล

วรงค์ จันทรศร (2548 : 3) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การที่องค์การที่รับผิดชอบ สามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไก ที่สำคัญทั้งหมด ปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่

วรรณภา เทียมศิริ (2543 : 15) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การที่องค์การที่รับผิดชอบ สามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมด ปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่ แค่ไหนเพียงใด หรือหมายถึงความสามารถที่จะผลักดัน ให้การทำงานของกลไกที่สำคัญทั้งหมด สามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ได้ตั้งเป้าเอาไว้

ประทุม รอดประเสริฐ (2544 : 15) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความคิด ที่ได้รวบรวมไว้แล้วอย่างมีระบบไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

จุมพล หนิมพานิช (2547 : 140) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การบริหารนโยบาย ที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมองค์การ ปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และกลุ่มบุคคล สมรรถนะ และความร่วมมือของพนักงานภาครัฐและเอกชน สภาพแวดล้อมของระบบและปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย

กล้า ทองขาว (2548 : 7-8) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการจัดการและการประสานกิจกรรม เพื่อนำการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ให้บรรลุความสำเร็จ ตามเจตจำนงของนโยบาย โดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กรภาครัฐหรือเอกชน

สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2549 : 74) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการ ที่จะนำเอานโยบายที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น การกำหนด หรือตีความแนวทางการปฏิบัติที่แน่ชัด การเบิกจ่ายงบประมาณ การหางบประมาณเพิ่มเติม การจัดสรรเงิน การทำสัญญา การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดอัตราค่าจ้าง และการจ้างงาน การจัดรูปองค์การ การกำหนดทางเลือก ในการปฏิบัติการวางแผนสำหรับอนาคต การเจรจาต่อรองกับประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ นักธุรกิจ รัฐสภา องค์กรภาคีอื่น ๆ ต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ

วราพร โรจน์ทงสกุล (2550 : 7) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การกำหนดเป้าประสงค์ และการปฏิบัติ เพื่อการบรรลุเป้าประสงค์ โดยการปฏิบัติเกี่ยวข้องกับความร่วมมือของบุคลากร ต่อการบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกัน ส่งเสริมให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ

มยุรี อนุমানราชชน (2547 : 218) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ในนโยบาย ซึ่งอาจเป็นกฎหมาย หรือ คำสั่งของรัฐบาล หรือ คณะรัฐมนตรีให้เป็นแนวทาง แผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย การจัดหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนด การออกแบบองค์การและการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานโครงการที่กำหนดไว้

เพรสแมน และแออรอน (Pressman & Aaron. 1978 : 13) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินงานให้ลุล่วงให้ประสบความสำเร็จครบถ้วนสมบูรณ์ และให้เกิดผลผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือสิ่งที่รัฐบาลกำลังปฏิบัติอยู่ และเป็นธรรมชาติของนโยบาย

แมคลาฟลิน (McLaughlin. 1975 : 83) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขององค์การที่ต่อเนื่องเป็นพลวัต ซึ่งได้รับการปรุงแต่งและหล่อหลอมโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมาย และกลยุทธ์ของนโยบายกับสภาพขององค์การที่รับผิดชอบในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการนำนโยบายไปปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายนโยบาย โดยพยายามปรับเปลี่ยนประนีประนอมระหว่างเป้าหมาย และกลยุทธ์ที่กำหนดไว้กับข้อจำกัดเงื่อนไข และสภาพแท้จริงของหน่วยปฏิบัติ

แวน ฮอร์น และแวน มีเตอร์ (Van Horn and Van Meter. 1975 : 477) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินการโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว มุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จโดยตรงตามวัตถุประสงค์ จากการตัดสินใจดำเนินนโยบาย ที่ได้กระทำก่อนหน้านั้นแล้ว

แมสมาเนียน และซาบาเตียร์ (Mazmanian and Sabatier. 1989 : 20-21) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการนโยบาย และเป็นการนำการตัดสินใจนโยบายที่ได้กระทำไว้ไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

พุทท์ และสปริงเกอร์ (Putt & Springer. 1989 : 45) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง อนุกรมของกิจกรรม และการตัดสินใจที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดขึ้นจากการแปลงข้อความนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยการกระตุ้น การทำให้ข้อความนโยบายชัดเจน และการมีความคิดริเริ่ม การแสดงเจตนาจะช่วยการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผล

จากความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การแปลงวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ในนโยบาย ซึ่งอาจเป็นกฎหมายหรือคำสั่งของรัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรีให้เป็นแนวทาง แผนงาน โครงการกิจกรรม ที่เป็นรูปธรรม มุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

2.3 ความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปรากฏอยู่ทั่วไปในกิจกรรมของรัฐ เพื่อให้ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญหาคาดหวัง และบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงถือเป็นขั้นตอนความสำคัญขั้นตอนหนึ่ง ในกระบวนการนโยบาย และมีผู้ให้ความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้หลากหลาย ดังนี้

สมพิศ สุขแสน (2541 : 34-44) ได้สรุปความสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ดังนี้

1. การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการนโยบาย เพราะถึงแม้ว่า นโยบายจะกำหนดไว้ดีเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่มีการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายนั้นก็ไร้ความหมาย

2. เป็นกระบวนการแปลงนโยบาย ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างๆ หรือมีลักษณะเป็นนามธรรมของรัฐบาล ให้มีลักษณะเป็นรูปธรรม โดยแปลงจากนโยบายเป็นรูปของแผนงาน (Program) และโครงการ (Project) ซึ่งจะง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ

3. เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของฝ่ายการเมือง ที่นโยบายของตนจะได้รับการปฏิบัติจากฝ่ายประจำอย่างจริงจัง

4. ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย ต่อกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง และต่อหน่วยปฏิบัติงาน เพราะถ้าต้องการนำนโยบายไปปฏิบัติสำเร็จ ผู้ตัดสินใจนโยบายหรือผู้กำหนดนโยบาย จะได้รับการยอมรับ และศรัทธาจากประชาชน ในขณะเดียวกัน กลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหา จะได้รับการแก้ไขปัญหา หรือการตอบสนองความต้องการของกลุ่มตน และหน่วยปฏิบัติงานก็จะได้รับคำชมเชย ขวัญกำลังใจ ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

5. ถ้าการนำนโยบายไปปฏิบัติ สำเร็จตามเป้าประสงค์ ย่อมเกิดความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร ไม่เกิดความสูญเปล่าในด้านการลงทุน ทรัพยากรในที่นี่รวมถึง บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานทั้งหมด

6. การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น มีความสำคัญต่อความก้าวหน้า ในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้านำนโยบายไปปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ การพัฒนาต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายแล้ว ย่อมส่งผลให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีความสุขในทางตรงข้าม ถ้านำนโยบายไปปฏิบัติแล้วเกิดความล้มเหลว ย่อมหมายถึงการพัฒนาประเทศไม่เป็นไปตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างแน่นอน ปัญหาของประชาชนก็จะไม่ได้รับการแก้ไข สูญเสียทรัพยากรในการแก้ปัญหา ดังนั้นผู้มีหน้าที่ตัดสินใจนโยบาย หรือกำหนดนโยบายไปปฏิบัติ ก็ต้องมีสมรรถนะองค์การสูง เพื่อเป็นหลักประกันว่า นโยบายที่นำไปปฏิบัติ จะบรรลุผลสำเร็จ

ศุภชัย ยาวะประภาย (2550 : 90) ได้กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีประเด็นที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประเด็นแรก คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการ นั่นคือ มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง มีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม ไม่ใช่กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราว แล้วเลือนหายไป ไม่ใช่กิจกรรมที่ชั้กช่ย่อน แต่เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง แต่ละขั้นตอน มีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา

ประการที่สอง คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการดำเนินการ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย ซึ่งแฝงความหมายว่า ก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ต้องมีตัวนโยบายก่อน และต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญ และมีผลต่อความสำเร็จของนโยบาย เมื่อนโยบายได้รับความเห็นชอบ และถูกนำไปประกาศใช้แล้ว จะส่งผลกระทบต่อประชาชน และผู้เกี่ยวข้อง และการที่จะทำให้นโยบายที่กำหนดไว้นั้น ประสบความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลว นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่า มีการนำนโยบายไปปฏิบัติตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

2.4 กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่ง ในกระบวนการนโยบาย (Policy process) ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึง กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีดังนี้

วเรช จันทรสร (2540 : 34-44) ได้ทำการศึกษา กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยสรุป คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาค (Micro) มีดังนี้

1. ขั้นตอนของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในระดับมหภาค

ขั้นตอนของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในระดับมหภาค แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก ได้แก่ ขั้นตอนการแปลงนโยบาย ออกเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือออกมาในรูปแบบของแผนงานหรือโครงการแล้วแต่กรณี โดยผู้มีหน้าที่ในการแปลงนโยบาย จะต้องศึกษาวัตถุประสงค์ของนโยบาย ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบาย ความสอดคล้องกันในเป้าหมายของนโยบาย ระดับความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบาย และการให้ความร่วมมือของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ความจริงใจในการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ และขั้นตอนที่สอง เป็นขั้นตอนการยอมรับ (Adopt) การทำให้หน่วยงาน เป้าหมายรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป

1.1 ขั้นตอนของการแปลงนโยบาย

เมื่อทางฝ่ายการเมือง ได้ทำการกำหนดนโยบายออกมาในรูปแบบของกฎหมายมติคณะรัฐมนตรี หรือกฎกระทรวง หรือในรูปใดรูปหนึ่งแล้ว โดยปกติ นโยบายนั้น จะมีการระบุ ให้หน่วยงานราชการใดหน่วยงานหนึ่ง เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ซึ่งจะต้องเป็นผู้แปลงนโยบายนั้นออกมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ แผนงาน โครงการ ในประเทศไทย หน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังกล่าว มักได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นราชการบริหารส่วนกลาง ที่จะเป็นฝ่ายแปลงนโยบายนั้นออกมา เพื่อให้หน่วยปฏิบัติในระดับล่าง หรือในระดับภูมิภาค และท้องถิ่นถือปฏิบัติ โดยอาจอยู่ในรูปของแนวทาง ในการปฏิบัติแผนงาน หรือโครงการ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค

1.2 ขั้นตอนการยอมรับ

หลังจากมีการแปลงนโยบาย จากหน่วยงานที่รับผิดชอบแล้ว ขั้นตอนต่อไปของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในระดับมหภาค คือ การทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยอมรับ แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป ในขั้นตอนนี้ การที่ราชการบริหารส่วนกลาง จะสามารถทำให้หน่วยปฏิบัติในระดับล่าง หรือระดับท้องถิ่นยอมรับ และจัดทำโครงการสนองนโยบายที่ส่วนราชการวางไว้ ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะของหน่วยงาน สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนประโยชน์ที่รัฐบาล ควรจะให้กับหน่วยงานนั้น ปัจจัยนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่จะสร้างความเต็มใจให้กับหน่วยงาน รับนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนกลาง หรือ หน่วยงานที่รับผิดชอบ ต้องเจรจาเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมาย การดำเนินโครงการ พิจารณาจัดสรรเงิน หรือทรัพยากรอื่นๆที่จำเป็นต้องใช้ในโครงการให้กับหน่วยงาน หากสิ่งข้างต้นนี้มีไม่พร้อม ความล่าช้าในการดำเนินโครงการย่อมเกิดขึ้น ในบางกรณี หากนโยบาย แผนงาน หรือแนวทางปฏิบัติ ที่ส่วนกลางกำหนดขึ้นไม่สอดคล้องกับความต้องการ หรือประโยชน์ของหน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ โครงการที่รับมาอาจมีลักษณะ เป็นการรับด้วยความไม่เต็มใจ หรือเพราะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานกลาง จึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจหน่วยปฏิบัติอย่างถ่องแท้ อย่างไรก็ตาม การยอมรับของหน่วยปฏิบัติไม่ได้เป็นการรับประกันความสำเร็จของนโยบายนั้นๆ เนื่องจากอำนาจที่แท้จริง ในการนำนโยบาย แผนงาน และโครงการไปปฏิบัติ ย่อมอยู่ที่หน่วยงาน และผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญ ดังนั้น การสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้น ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงขั้นตอน ของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค

2. ขั้นตอนของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในระดับจุลภาค

การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro) ถือได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องของการนำนโยบายจากส่วนกลาง มาปรับใช้ในหน่วยงาน ที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน จึงมีความเกี่ยวข้องกับการที่หน่วยงาน ที่รับนโยบายไปปฏิบัติ จะทำการยอมรับนโยบายจากรัฐบาล หรือส่วนกลาง เข้าไปเป็นนโยบายของหน่วยงานตน มากน้อยเพียงใด จะทำการปรับปรุง วิธีการในการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับนโยบายที่ส่วนกลางกำหนดไว้หรือไม่ และผลการปฏิบัติจะเป็นอย่างไร ผู้ปฏิบัติจะยอมรับ และยึดถือนโยบายนั้นเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจประจำวัน ด้วยความต่อเนื่องเพียงใด ความเกี่ยวข้องข้างต้นนี้ เป็นคุณลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้น ในขั้นตอนระดับจุลภาค ซึ่งจะมีจุดที่หน่วยงานปฏิบัติ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย จะต้องทำการตัดสินใจ หรือ มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกันไป ยิ่งกว่านั้น พฤติกรรมของการตัดสินใจ และการปฏิสัมพันธ์จะแปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา และจะมีความแตกต่างกันไป ตามความเกี่ยวข้อง ผลประโยชน์ที่ผู้ปฏิบัติ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละฝ่าย มีอยู่

ซึ่งความเกี่ยวพันต่าง ๆ นี้ สามารถแยกออกได้เป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นระดมพลัง (Mobilization) ขั้นการปฏิบัติ (Deliverer implementation) และ ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือสร้างความต่อเนื่อง (Institutionalization / Continuation) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ขั้นการระดมพลัง (Mobilization)

เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานท้องถิ่นจะต้องดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือการพิจารณา รับนโยบาย และการแสวงหาความสนับสนุนในนโยบายจากท้องถิ่น ในการพิจารณารับนโยบายไปปฏิบัติ นั้น หน่วยงานท้องถิ่นจะดูถึงความเหมาะสม ความสำคัญเร่งด่วน ความสอดคล้องกับเป้าหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้เพียงใด ก็จะตัดสินใจยอมรับนโยบายไปปฏิบัติ กิจกรรมที่สอง จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสวงหาความสนับสนุนทางส่วนตัว จากสมาชิกในหน่วยงาน ตลอดจนบุคคลสำคัญ หรือองค์กรอื่นๆ การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เข้ามาร่วมกันออกแบบ หรือกำหนดโครงการ ที่จะจัดทำขึ้น ตั้งแต่แรกเริ่ม มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการสร้างความสำเร็จ และความต่อเนื่องให้เกิดขึ้น ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.2 ขั้นการปฏิบัติ (Deliverer implementation)

ขั้นตอนนี้ มีความครอบคลุมถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการ ที่ได้มีการยอมรับแล้ว ออกมาในรูปของการปฏิบัติจริง ในขั้นนี้ จึงเป็นเรื่อง ที่เกี่ยวกับตัวผู้ปฏิบัติ หรือ ผู้ให้บริการตามโครงการ โดยตรงในบางกรณี ผู้ปฏิบัติอาจยอมทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ให้เข้ากับแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ในบางกรณี ผู้ปฏิบัติอาจทำการปรับแผนหรือโครงการนั้น ให้เข้ากับพฤติกรรม การปฏิบัติงานของตนเองก็เป็นได้ การนำไปปฏิบัติจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากผู้ปฏิบัติไม่ได้มีการปรับเปลี่ยน อย่างใดอย่างหนึ่ง ในสองกรณีข้างต้น ในสภาพความเป็นจริงของการปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่า มีภาวะความไม่แน่นอน (Uncertainties) อยู่ค่อนข้างมาก เนื่องจากหน่วยงานแต่ละแห่ง อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมเฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป โครงการ หรือพฤติกรรมที่ตัดสินใจของผู้บริหาร อาจไม่ใช่สิ่งคงที่ หรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะอาจมีการต่อต้านเรียกร้องให้ปรับวิธีการดำเนินงาน ในโครงการจากผู้เกี่ยวข้อง ในกระบวนการของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้ การปฏิบัติจะอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติ หรือผู้ให้บริการแต่ละบุคคล ลักษณะของการปฏิบัติ หรือการให้บริการจึงยากที่จะควบคุม ให้เป็นแบบฉบับเดียวกันได้ ไม่ว่าโครงการนั้น จะมีการออกแบบ หรือวางกฎข้อบังคับไว้แน่นอนหรือไม่ก็ตาม ยิ่งกว่านั้น หากโครงการมีลักษณะของการให้บริการทางสังคม ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการ โดยตรงด้วยแล้ว ผู้ปฏิบัติย่อมจะมีดุลยพินิจ ในการบริการอย่างมากจนผู้บังคับบัญชา ไม่สามารถควบคุมได้ โดยนัยดังกล่าวโครงการที่หน่วยงาน ให้การยอมรับแล้ว

ย่อมมีลักษณะเบี่ยงเบนได้เสมอ ดังนั้น การสร้างความสำเร็จของการปฏิบัติให้เกิดขึ้น ในขั้นนี้จึงขึ้นอยู่กับ การแสวงหาวิธีการ ในการปรับแนวทางในการปฏิบัติงาน หรือปรับโครงการแผนงาน ที่ส่วนกลางกำหนดให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งหน่วยงาน ยังต้องแสวงหาวิธีการ ที่จะปรับพฤติกรรมของตัวผู้ปฏิบัติ ให้เข้ากับแนวทางในการปฏิบัติ หรือ เข้ากับแผนโครงการนั้นด้วย ตัวอย่าง เช่น รัฐบาลกลาง โดยกระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้ สถานศึกษาของรัฐ ในระดับท้องถิ่น นำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในสถานศึกษา รัฐบาล กลางก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาของรัฐในระดับท้องถิ่น ทำการกำหนดโครงการ หรือแนวทางการ ประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมเอง ในขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษา ก็ควรทำการฝึกอบรม หรือ ให้ครูเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ถ่องแท้ ตลอดจนเปิดโอกาสให้ครู หรือผู้ปฏิบัติ เลือกใช้วิธีการที่จะปลูกฝัง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักเรียนเอง วิธีการดำเนินการในลักษณะ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นวิธีการเปิดโอกาสให้มีการปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน (Mutual adaptation) ระหว่าง นโยบายของรัฐบาลกลาง และการปฏิบัติตามนโยบาย โดยหน่วยงานระดับท้องถิ่น เป็นต้น

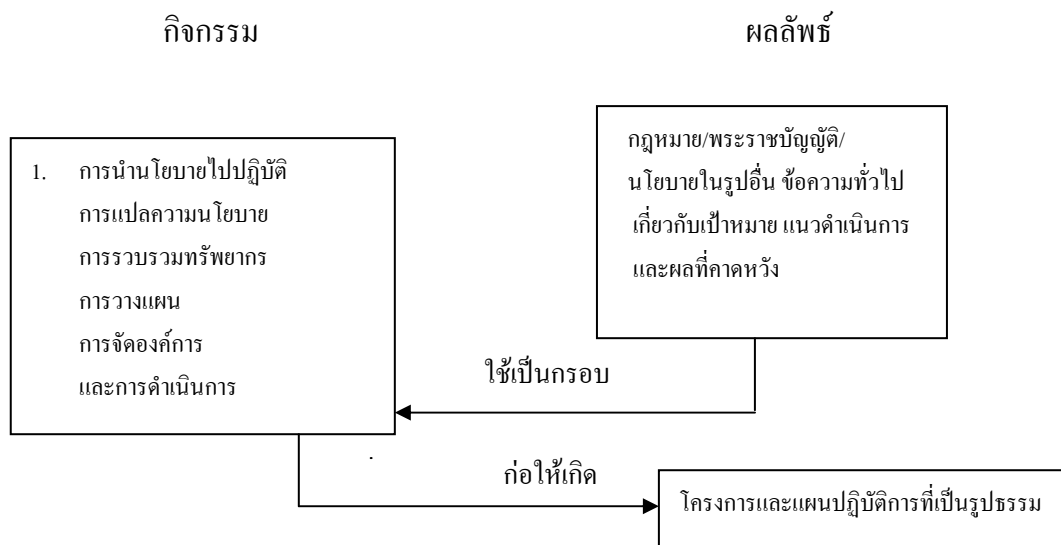
2.3 ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง (Institutionalization or continuation)

ครอบคลุมถึง การแสวงหาวิธีการที่จะทำให้นโยบายนั้น ถูกปรับเปลี่ยน และได้รับการยอมรับ เข้าเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอโดยผู้บริหาร ระดับท้องถิ่น จะต้องเป็นผู้ชักจูงให้ผู้ปฏิบัติ เห็นความสำคัญของการปฏิบัติ ตามนโยบายดังกล่าว อย่างต่อเนื่อง และจะต้องหาทางแปลงนโยบายนั้น ให้เป็นภารกิจหลักประจำวันของผู้ปฏิบัติ ไปโดยตลอด เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีความผูกพัน และยอมรับต่อโครงการ หรือแผนงาน มีการน่านโยบาย ไปปฏิบัติ อย่างเต็มใจ เสมือนเป็นภารกิจประจำวันของตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติตลอดไป ขั้นตอนนี้ ถือเป็นผลพลอยได้จากขั้นตอนที่สอง เนื่องจากความสำเร็จ หรือผลลัพธ์ระยะยาวของนโยบายใดก็ตาม จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากนโยบายนั้น ไม่ได้ถูกนำไป ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การที่จะให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนั้น หมายความว่า นโยบายจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยน และได้รับการยอมรับ เป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติด้วย ขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอน ที่มีความสำคัญมาก อีกขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากมีนโยบายจากส่วนกลางจำนวนมาก ที่หน่วยปฏิบัติ มีความกระตือรือร้น จะปฏิบัติในช่วงระยะเวลาอันสั้น ในเวลาต่อมา เมื่อรัฐบาลกลาง เลิกให้ ความสนใจหรือกวาดขัน หน่วยปฏิบัติ มักจะเลิกปฏิบัติตามนโยบายนั้น หรือหากรัฐบาลกลาง มีการกำหนดนโยบายใหม่ขึ้นมา หน่วยงานอาจหันไปให้ความสนใจกับนโยบายใหม่แทน ดังนั้น การสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้น ในการน่านโยบายไปปฏิบัติ ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้รับผิดชอบ ในนโยบายทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น จะต้องหาทางทำให้การปฏิบัติตามขั้นตอนที่สอง

ต่อเนื่องมาถึงขั้นตอนที่สามให้ได้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นความหวัง ที่หน่วยงานส่วนกลางจะต้องฝากความหวังไว้กับผู้บริหาร และตัวผู้ปฏิบัติในระดับท้องถิ่นเป็นสำคัญ ในส่วนของผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้นำ ในการชักจูงให้ผู้ปฏิบัติ เห็นความสำคัญของนโยบายดังกล่าว อย่างต่อเนื่อง และจะต้องหาทางแปลงนโยบาย ให้เป็นภารกิจประจำวันของผู้ปฏิบัติไปโดยตลอด รวมทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติเอง จะต้องพร้อมและเต็มใจจะปฏิบัติตามนโยบายนั้นโดยถาวร ซึ่งวิธีการหรือกลยุทธ์ จะทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้กับหน่วยปฏิบัติแต่ละแห่ง โดยในระยะหลัง ได้มีการนำแนวคิด ด้านการพัฒนาองค์การมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างการจูงใจ การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม ให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีความผูกพัน และยอมรับต่อโครงการอันจะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติตลอดไป

ศุภชัย ยาวะประภาส (2550 : 100) ได้กล่าวว่า การนํานโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากการตรากฎหมาย หรือพระราชบัญญัติเรียบร้อยแล้ว โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน

1. การแปลความหมายนโยบาย คือ การแปลงวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ ซึ่งโดยปกติมักจะกว้าง คลุมเครือ และกำกวมให้เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม
2. การรวบรวมทรัพยากร คือ การระดมทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. การวางแผน คือ การวางรูปโครงการเพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้
4. การจัดองค์การ คือการให้เป็นไปตามโครงการที่วางรูปและกำหนดแผนไว้
5. การดำเนินงานลงมือปฏิบัติ คือ การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ให้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด สามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 การนำนโยบายไปปฏิบัติ

ที่มา : ศุภชัย ยาวะประภาส. 2550 : 99

สรุปได้ว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การนำนโยบายจากส่วนกลาง มาปรับใช้ในหน่วยงาน โดยใช้วิธีการที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมตัดสินใจ ในการการวางแผน การกำหนดโครงการ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้นโยบายนั้น ถูกปรับเปลี่ยน และได้รับการยอมรับเข้าเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2.5 ตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการแสวงหาวิธีการ แนวทางเพื่อปรับปรุงนโยบาย แผนงาน และการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ไว้ดังนี้

วเรช จันทรศร (2548 : 135-154) ได้เสนอตัวแบบของการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งสิ้น 6 แบบ ดังนี้

1. ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational model) การนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และภารกิจที่ชัดเจน มีการมอบหมายงาน และกำหนดมาตรฐานการทำงาน ให้หน่วยงานย่อยต่าง ๆ ขององค์การ ภายใต้ความรับผิดชอบเฉพาะ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ ควบคุม และมีระบบวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการให้ข้อมูลที่เที่ยง ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ต้องเริ่มต้น จากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าใจถึงเป้าหมาย หรือผลลัพธ์ ที่ผู้กำหนดนโยบายต้องการ ซึ่งจะทำได้

ผู้ปฏิบัติ สามารถกำหนดภารกิจ มอบหมายงาน หรือกำหนดความรับผิดชอบ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งจะช่วยในการประสานการปฏิบัติ ให้เป็นไปโดยราบรื่น ทั้งนี้เป็นการง่ายในการควบคุม ตรวจสอบการปฏิบัติงาน การกำหนดมาตรฐานในการทำงาน ทำให้เกิดระบบประเมินผลที่สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อระบบการให้คุณให้โทษอย่างเป็นธรรมมากขึ้น

2. ตัวแบบด้านการจัดการ (Management model)

ตัวแบบนี้ มีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีองค์การ ให้ความสำคัญที่สมรรถนะขององค์การ เพราะเชื่อว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับองค์การที่รับผิดชอบ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า มีขีดความสามารถ ที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ในลักษณะนี้ นโยบายที่จะประสบความสำเร็จได้ จึงต้องอาศัยโครงสร้างขององค์การที่เหมาะสม นอกจากนี้ องค์การยังต้องมีการวางแผน เตรียมการ หรือมีความพร้อม ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และงบประมาณ ตัวแบบนี้ จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษา หาแนวทางการแก้ไขอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยการแก้ที่ตัวองค์การ

3. ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ (Organization development model)

ตัวแบบนี้ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม (Participation) ของผู้ปฏิบัติงานภายในองค์การ จะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีม ที่มีประสิทธิภาพ การจูงใจ การสร้างความผูกพัน และการยอมรับของสมาชิกภายในองค์การ ภาวะผู้นำในองค์การ จะนำมาซึ่งผลสำเร็จจากการนำนโยบายมาปฏิบัติ

4. ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic processes model)

ตัวแบบนี้ ให้ความสำคัญ กับระดับความเข้าใจสภาพความเป็นจริงทางสังคม (social reality) ตัวแบบนี้ เชื่อว่า อำนาจขององค์กร ไม่ได้อยู่ที่ตำแหน่งทางรูปนัย แต่มีอยู่กระจัดกระจาย ภายในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกทุกคนภายในองค์กร มีอำนาจในการใช้วิจารณญาณ ซึ่งผู้บังคับบัญชาไม่สามารถควบคุมได้

5. ตัวแบบทางการเมือง (Political model)

ตัวแบบนี้ ให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้เล่น (Players) หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์การ กลุ่มหรือสถาบัน และความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกองค์การ ในการเจรจาต่อรอง สถานะอำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่ของหน่วยงาน จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนจากนักการเมือง สื่อมวลชน กลุ่มอิทธิพล และผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงสภาพความแตกต่างทางด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการต่อรองของผู้เล่นแต่ละคนเป็นสำคัญ

6. ตัวแบบเชิงบูรณาการ (Integrative model)

เป็นตัวแบบที่รวบรวมแนวคิดของทั้งตัวแบบ โดยมุ่งแสวงหาผลกระทบของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งแบ่งการพิจารณาออกเป็นสามมิติ ได้แก่

มิติที่หนึ่ง เป็นการวัดความสำเร็จ และความล้มเหลวของนโยบาย จากผลผลิต ผลลัพธ์ และผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้น

มิติที่สอง เป็นการวัดถึงผลกระทบของนโยบาย

มิติที่สาม เป็นการวัดผลของนโยบายนั้น สามารถส่งประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมได้หรือไม่ ส่วนตัวแปรอิสระ ที่นำมาพิจารณา มาจากสี่ปัจจัยด้วยกัน คือสมรรถนะองค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผน และควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และการเมืองการบริหาร สภาพแวดล้อมภายนอก

แวน ฮอร์น และแวน มิเตอร์ (กล้า ทองขาว, 2548 : 48-52 ; อ้างอิงจาก Van Horn and Van Meter, 1975. **Public Policy Making in a Federal System.** p.125) เป็นกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีตัวแบบ 6 ตัวแบบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย (Policy standards and objectives)

การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานนโยบายต้องมีความชัดเจน มีมาตรฐานสูง สามารถวัดและประเมินได้ง่าย ต่อการนำไปปฏิบัติ ย่อมทำให้เห็นนโยบายนั้น ประสบความสำเร็จสูงตามไปด้วย ตรงกันข้าม หากวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย มีความคลุมเครือ ขัดแย้งกันเอง ย่อมทำให้ประสบความล้มเหลวได้ การวัดความสำเร็จ หรือความล้มเหลว อยู่ที่การพิจารณาระดับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์บรรลุผล หากวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจน และแสดงคุณสมบัติที่ง่ายต่อการวัด การประเมินคุณค่าของนโยบายก็จะทำง่ายเช่นกัน ดังนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ควรชัดเจนง่ายต่อการปฏิบัติ อีกทั้งวัดและประเมินผลได้ด้วย

2. ทรัพยากรนโยบาย (Policy resources)

ทรัพยากรนโยบาย คือ สิ่งที่อำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบาย อาจรวมถึงเงิน และสิ่งเสริม (Incentives) ทั้งปวงที่กำหนดไว้ในแผนงาน และโครงการ ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม หรือช่วยให้ความสะดวก ต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ทรัพยากรนโยบาย ที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ที่จะทำให้นโยบายบรรลุผล แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความต้องการทรัพยากรอื่น ๆ อีกมาก สรุปได้ว่าการกำหนดทรัพยากร การบริหารนโยบายต้องประกอบด้วย คน เงิน วัสดุ และการจัดการให้เพียงพอทุกด้าน กับความต้องการของหน่วยงาน

3. การสื่อสารระหว่างองค์กร และการขับเคลื่อนกิจกรรม (Inter organizational communication and enforcement activities)

การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ การสื่อสารเกี่ยวกับมาตรฐานงาน และวัตถุประสงค์นโยบาย เพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ละหน่วยงานที่ผิชอบ แผนงาน โครงการ มีความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารระหว่างองค์กร คือ ความต้องการให้ผู้ปฏิบัติ มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานและวัตถุประสงค์ นโยบายระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติ หรือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The characteristics of implementing agencies)

ลักษณะหน่วยงาน ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นองค์ประกอบใหญ่ ที่มีองค์ประกอบย่อยๆหลายประการ เป็นกลไกการปฏิบัตินโยบาย มีการจัดระบบการบริหาร การบังคับบัญชา การสื่อสาร การสนับสนุนทรัพยากร จากนักกฎหมายและฝ่ายบริหาร ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับองค์กร ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เอื้ออำนวยต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic social and political condition)

องค์ประกอบ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้รับการพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในฐานะสภาพแวดล้อมของผลผลิตนโยบาย องค์ประกอบด้านนี้ จะมีผลกระทบอย่างมากต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะหน่วยงาน ที่เป็นฝ่ายนำนโยบายไปปฏิบัติ การพิจารณาองค์ประกอบด้านนี้ จะค้ำประกันว่า การจัดสรรทรัพยากร ด้านงบประมาณ ให้แก่หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีความเพียงพอต่อการส่งเสริมให้แผนงาน โครงการประสบความสำเร็จ กลุ่มสถาบันต่าง ๆ ในสังคมสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

6. ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ (The disposition of implementers)

เป็นการแสดงออกถึงความสามารถ ความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายทัศนคติต่อนโยบาย (ยอมรับ เฉยๆ หรือปฏิเสธ) และความเข้มข้นของทัศนคติ ที่มีต่อนโยบายมาก ปานกลาง หรือน้อยเพียงใด

ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของของแวนมิเตอร์ และแวนฮอร์นทั้ง 6 ตัวแบบที่กล่าวมานั้น เป็นตัวแปรที่แสดงถึงคุณลักษณะ ที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อผลการปฏิบัตินโยบาย

สรุปได้ว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ วิธีการที่จะนำนโยบายที่ได้รับ ความเห็นชอบแล้วไปสู่การปฏิบัติ โดยแปลงนโยบายออกเป็นแผนงาน โครงการ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบาย และการให้ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติในหน่วยงาน

3. การนำนโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

การแถลงนโยบายรัฐบาลสมัย พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2549 รัฐบาลได้มีนโยบายที่ยึดหลัก “ความพอเพียง” มีดังต่อไปนี้

1. นโยบายการปฏิรูปการเมือง การปกครองและการบริหาร

1.1 ตั้งสภาพพัฒนาการเมือง เพื่อสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง เป็นต้น

1.2 บริหารทรัพยากรบุคคล และ จัดองค์กรรัฐ สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ที่ ยั่งยืน สังคมมีความเข้มแข็ง และประชาชนมีความสุข ด้วยการดำรงชีพตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. นโยบายเศรษฐกิจ

2.1 ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงใช้หลักคุณธรรมกำกับตลาดเสรี เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้ง 3 ภาค

3. นโยบายสังคม

3.1 ส่งเสริม ความสามัคคี สรุปบทเรียนจากความแตกแยกในอดีต

3.2 ปฏิรูปการศึกษา เสริมสร้างความตระหนัก ในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายสังคม และคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับนโยบายด้านการศึกษาของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตนายกรัฐมนตรี มีดังต่อไปนี้คือ

ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากรเพื่อการปรับปรุง การบริหารจัดการ การศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครู พัฒนาระบบ การคัดเลือกเข้าสู่มหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตร รวมทั้งปรับปรุงหลักสูตร วิชาแกนหลัก รวมถึง วิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิด วิเคราะห์ ปรับบทบาท การศึกษานอกสถานศึกษา เป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอด ชีวิต เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการกระจายอำนาจ ให้ทุกภาคส่วน

มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น คุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 :1)จากนโยบายรัฐบาลในปี พ.ศ. 2549 จนถึงนโยบายของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็ยังคงมุ่งเน้น การใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ โดยการประสานความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและประชาชน และได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรม เป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบัน ครอบครัวยุวมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุล และยั่งยืน ทำให้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำนโยบาย ด้านสังคม และคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะด้านการศึกษา ที่มี การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้ มุ่งขยายโอกาสทางการศึกษา ให้กว้างขวางทั่วถึงอย่างมีคุณภาพ และมีมาตรฐานทุกระดับ เสริมสร้าง ตระหนักคุณค่าของ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้คุณธรรมเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ และเชื่อมโยง ความร่วมมือทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้การศึกษาสร้างคน และสร้างความรู้สู่สังคมอย่างสูงสุด โดยกำหนดนโยบายและเป้าหมายหลักดังนี้

1. เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่า ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี มีประชาธิปไตย และให้ผู้เรียนมีค่านิยมในการ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถ้วนทั่ว โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้เรียน ภายใน ระยะเวลา 3 ปี
3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ คุณภาพการศึกษาสูงขึ้น
4. กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาให้มีความคล่องตัว และ มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงาน
5. ส่งเสริม การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
6. พัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ให้ได้รับการบูรณาการกับวิถีชีวิตและ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลัก ในการพัฒนาคนและสร้างเยาวชน ให้มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ปรากฏในนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปันรักษาสีงแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำสู่วิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมได้ตามแนวพระราชดำริส และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดัน ให้ประเทศชาติโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 9)

ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา พ.ศ.2550-2554

1. วัตถุประสงค์

สถานศึกษา นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

2. วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งพัฒนาสถานศึกษา ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. เป้าหมาย

ระยะที่ 1 ปี พ.ศ. 2550 : กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่า จำนวน 80 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี พ.ศ. 2551-2552 : พัฒนาและขยายเครือข่าย สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด เป็นจำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 3 ปี พ.ศ. 2553 - 2554 : พัฒนาให้สถานศึกษา สามารถนำหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่เหมาะสม กับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

4. ยุทธศาสตร์และแนวทาง

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปจัดการศึกษา

2. จัดทำแนวทาง การจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อัตนุบุคคล และครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัว และชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

3. จัดทำแนวทาง การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร

1. อบรมสัมมนา ผู้บริหารสถานศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ฝึกอบรม และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

1. ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่าง เข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 1:10 แห่งในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ

2. ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุนประสาน การดำเนินงานของเครือข่าย

3. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

1. เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการศึกษาโดยจัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ

2. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล

1. จัดให้มีคณะกรรมการติดตาม ประเมินผล ระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การดำเนินงานในภาพรวม ระดับภูมิภาคและสถานศึกษา

2. กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือ และคู่มือในการติดตามและประเมินผล

จากยุทธศาสตร์ข้างต้น ช่วงระยะที่ 1 พ.ศ. 2550 กำหนดเป้าหมายให้มีสถานศึกษาแบบอย่าง ไม่น้อยกว่า 80 แห่ง และระยะที่ 2 พ.ศ. 2551-2552 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด จำนวน 800 แห่ง ถือได้ว่าบรรลุเป้าหมาย เนื่องจากได้มีการประกาศรายชื่อสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1,126 แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 84) ในส่วนของนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา กล่าวได้ว่า เป็นช่วงขยายเป้าหมายจากระยะที่ 2 ไปสู่ระยะที่ 3 (2553 - 2554) ที่กำหนดเป้าหมาย พัฒนาสถานศึกษาให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาให้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ เพื่อให้การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายจึงได้กำหนดแนวทาง การขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ ในปีงบประมาณ 2553 เน้นการใช้หลักสูตรให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยให้หน่วยงานในสังกัดทุกแห่ง ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ โดยเน้นยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเน้นการใช้หลักสูตรให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 79 -81)

1. ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่าง (สถานศึกษาพอเพียง) มีหน้าที่ขยายผลจาก 1 สู่ 10 แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ การจัดการเรียนรู้ คุณาน งบประมาณ

1.2 กระตุ้นการทำงานโดยสร้างแรงจูงใจ ในระบบยกย่องเชิดชูให้ความคิดความชอบ

1.3 ใช้เครือข่ายสถานศึกษาเดิม ที่มีอยู่เป็นแกนการพัฒนา

1.4 ประสานเครือข่าย องค์กรความร่วมมือภายนอกทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้

การสนับสนุน

1.5 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเชื่อมโยงเครือข่ายกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกภายใน

3. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

และในปีงบประมาณ 2554 มีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตาม ยุทธศาสตร์ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 80 -81)

1. ส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้นให้ทุกสถานศึกษาเริ่มใช้หลักสูตร พ.ศ. 2551 ทุกชั้นปี
2. ให้มีสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10,000 แห่ง ที่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีคุณภาพ

3. สถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัด การเรียนการสอน

4. ติดตามและประเมินผล เพื่อทราบการดำเนินงาน ด้านการจัดการเรียนการสอน การ บริหารจัดการ และการพัฒนาเครือข่าย และรายงานผล

จากยุทธศาสตร์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

ตาราง 1 ปฏิทินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

	2551	2552	2553	2554
เป้าหมายขับเคลื่อน สู่สถานศึกษา	พัฒนาสถานศึกษา พอเพียง 135 แห่ง ให้เป็นศูนย์การ เรียนรู้/ ขยายผล	พัฒนา และขยาย ผลได้ทุกจังหวัด ทั่วประเทศ และ เป็นเครือข่ายขยาย ผล ต่อ 1,126 แห่ง	ขยายผลทุกสังกัด พัฒนาเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้	น้อมนำปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่ สถานศึกษาครบ ทุกแห่งทั่วประเทศ
หลักสูตรแกนกลาง ขั้นพื้นฐาน	อนุมัติหลักสูตร 2551 - จุดหมายยึดหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง - อยู่อย่างพอเพียง - มาตรฐานส.3.1	-สถานศึกษา ต้นแบบการใช้ หลักสูตร 2551(550 โรง) ในชั้น ป.1 – ป.6 /ม.1/ม.4	-ทุกโรงเรียนเริ่มใช้ หลักสูตร 2551 ใน ชั้น ป.1 – ป.6 /ม.1/ ม.4	- โรงเรียนต้นแบบ ใช้ทุกชั้นเรียน ปี 2555ทุกชั้น ทุกสถานศึกษาใช้ หลักสูตร 2551

ตาราง 1 (ต่อ)

	2551	2552	2553	2554
การประเมิน คุณภาพ สถานศึกษา	กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับหลาย หน่วยงานพัฒนา เครื่องมือประเมิน สถานศึกษาพอเพียง แบบอย่าง	-ประเมิน สถานศึกษาพอเพียง ทุกสังกัด โดย กระทรวงศึกษาธิการ	-สมศ เริ่มประเมิน สถานศึกษารอบ 3 และควรจะได้ ผนวกตัวชี้วัดด้าน ความพอเพียงใน การประเมิน คุณภาพการจัด การศึกษา	มีระบบขับเคลื่อน อย่างเป็นพลวัตร เริ่มจาก -หลักสูตร - การจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษา - การประเมิน - การพัฒนา
การพัฒนาบุคลากร	อบรมศึกษานิเทศก์ ทุกสังกัด (415คน) -อบรมผู้บริหาร/ครู ทุกเขตพื้นที่/ทุก สังกัด	-อบรมผู้ประเมินฯ -อบรม board area ของทุกสพท. -พัฒนานักครูศึกษา ให้สอนวิชาปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงใน หลักสูตรวิชาชีพ	-อบรมเสริม ศักยภาพ ความ เข้มแข็ง ผู้บริหาร ครูที่เป็น สถานศึกษาศึกษา แบบอย่าง	-ขยายเครือข่ายและ พัฒนาคุณภาพการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากยุทธศาสตร์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาดังกล่าว ทำให้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 9 - 11) ได้กำหนดกลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักคุณธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ คุณธรรมตามหลักสูตร และคุณธรรมที่คัดสรร โดยคณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน โดยในปี พ.ศ. 2550-2551 ให้หน่วยงานที่จัดการศึกษา จัดกิจกรรมที่เน้นกลยุทธ์คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสถานศึกษานำไปปฏิบัติประกอบด้วย

1. ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม
  - 1.1 สนับสนุนให้พัฒนาต้นแบบเพื่อขยายผล
  - 1.2 การสนับสนุนระบบการจัดการความรู้ให้เรียนรู้จากสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น

1.3 การเผยแพร่แบบอย่างที่ดี ด้วยการจัดตลาดนัดคุณธรรม นำเสนอหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน

2. สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเป็นกลไกที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

2.1 การสร้างวินัยและความมั่นใจ ที่จะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมด้วยการอบรมผู้บริหารทุกคน ให้ผ่านหลักสูตรผู้บังคับบัญชาลูกเสือ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งกิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด เนตรนารี และจัดค่ายคุณธรรมให้เยาวชน เพื่อรวมกลุ่มจัดทำโครงการทำความดีถวายในหลวง

2.2 การปลูกฝังคุณธรรม ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์และการแสดง

2.3 การเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย ด้วยการพัฒนากรรมการและสภานักเรียน

3. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมมาภิบาลสู่การบริหารงานทุกระดับ และบูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร

3.1 น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมมาภิบาลสู่การบริหารงานทุกระดับ

3.2 บูรณาการในการพัฒนาบุคลากรทุกหลักสูตร

4. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลนักเรียน

4.1 การพัฒนาครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว

4.2 การพัฒนาเครือข่ายช่วยเพื่อน เครือข่ายผู้ปกครอง

4.3 การพัฒนาระบบส่งเสริมความประพฤตินักเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน

สรุปว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทาง ให้ทุกสถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในสถานศึกษาได้ง่ายและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

3.1 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตสำหรับการตัดสินใจ ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ไปจนถึงเรื่องใหญ่ระดับชาติ การที่จะทำให้นโยบายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลายเป็นวัฒนธรรมหลักในการใช้ชีวิตของคนในสังคมได้นั้นต้องมีกระบวนการ ที่จะหล่อหลอมให้ทุกคน มีความเชื่อมั่น และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างอัตโนมัติ และการศึกษาก็เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดกระบวนการ

ดังกล่าว (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. 2550 : 17) มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนะ การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการสถานศึกษา ดังนี้

สุชาติ นันทะไชย (2548 : 8 - 9) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ การดำเนินงานในการบริหารจัดการ ให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินงานได้ ดังนี้

1. กำหนดแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
2. จัดตั้ง คณะกรรมการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่รับผิดชอบการพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ
3. สำรวจสภาพปัจจุบัน และปัญหาของสถานศึกษา และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน
4. กำหนดนโยบาย ให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ โดยให้ผู้ปกครองชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
5. สนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน
6. ประชาสัมพันธ์ แนวคิด และเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
7. แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชน และหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทาง ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550ข : 43)

1. ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้าง และกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้น การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ สอดคล้องกับภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษาอย่างเป็นพื้นฐานโครงการ วางแผนอย่างรอบคอบ เป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท หรือเสี่ยงในการจัดการ โดยต้องเตรียมสร้างภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ
2. กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมและการปรับปรุงเพิ่มเติม หรือจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษา ตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

3. พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. จัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2550 : 80) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วน ในการใช้ทรัพยากร การบริหารทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อม อย่างคุ้มค่าเป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้

กลุ่มวิจัยและพัฒนาสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เสนอผลการวิจัย ในการดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษามีดังนี้ (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 8. 2551 : 22)

1. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักมีทักษะการปฏิบัติ และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถือปฏิบัติในวิถีชีวิตชีวิตประจำวัน

3. เผยแพร่ความรู้ ประชาสัมพันธ์ สร้างเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. ปรับปรุงโครงสร้าง และพัฒนาการบริหารจัดการ ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษา

5. จัดทำ หรือเพิ่มเติมโครงการ กิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการ โดยให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษานั้น ผู้บริหารต้องบริหารจัดการให้สอดคล้องกัน ได้แก่ การกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แผนปฏิบัติงานประจำปี มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการนำผลมาพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา

3.2 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาสามารถจะดำเนินการในการปรับปรุง หรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือตอบสนองนโยบายด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ได้ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ได้มีการกำหนดไว้ ในเรื่องของการจัดทำหลักสูตร และมีนักวิชาการได้เสนอแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน ดังนี้

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (สุชาดา นันทะไชย. 2548 : 7-8)

1. การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณา จากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ

1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัว ให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล

1.4 ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

2. การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา

สถานศึกษา สามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้น และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับวัยวุฒิ ประสบการณ์ และวิถีชีวิตของนักเรียน โดยคำนึงถึงภูมิสังคม ในแต่ละท้องถิ่น และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบแนวคิด ในการจัดกิจกรรม

3. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝัง และสร้างเสริมลักษณะนิสัย ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง ลักษณะกิจกรรม ควรเป็นกิจกรรมที่ปลูกเร้า ให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การคิดใคร่ครวญ ถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าว เป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอนชัดเจนว่า ต้องการพัฒนาความสามารถของเด็ก ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ จนถึงขั้นของการมีทักษะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย เด็กไทยรวมถึงคนไทยทุกคน ต้องได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกัน ในการรู้จักเลือกข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบรับเอามาใช้กับสังคมไทย อย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้นๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550ก : 44) ได้มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาว่า สถานศึกษาควรมีการพัฒนา หรือบูรณาการเนื้อหาสาระของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอน ตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสม ในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาพิจารณา ปรับปรุง หรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรของสถานศึกษา

2. สถานศึกษาทบทวนเนื้อหาสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมเสริมที่เคยจัดการศึกษา และเห็นว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

4. ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น บูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวันและเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปแบบของการจัดทำโครงการ โครงการงานและอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคลเป็นกลุ่ม บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุม ความรู้ ทักษะกระบวนการ เจตคติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบเขต ที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับแต่ละวัย ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้น ให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียง ระดับบุคคล และครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ - รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึก และนิสัยพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550ข : 30 - 32) ดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง และครอบครัว อย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัว และชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า	2. รู้จักใช้ทรัพยากร อย่างประหยัด และคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัย ในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ – รายจ่าย ของตนเอง
4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของ ที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของ และช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละ แบ่งปัน ทรัพยากร ที่มีเพื่อ ประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงอย่าง มีความสุข	5. ชื่นชมต่อการปฏิบัติตน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีความสุข

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้ หลักความพอเพียงในสถานศึกษา และมีส่วนร่วม ในการสร้างความพอเพียง ระดับสถานศึกษา และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจาก การสำรวจทรัพยากร ต่าง ๆ ในสถานศึกษา และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้ง ด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่า ของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ดังปรากฏในตาราง 3

ตาราง 3 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจระบบ และวิธีการดำเนินงานขององค์กร ในชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. สำรวจ สภาพปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในชุมชน และเสนอแนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์ การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลในชุมชน	2. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่าย ของตนเอง และวางแผน การใช้จ่าย ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ – รายจ่ายของครอบครัว และนำหลักคิดพอเพียง มาลดรายจ่ายและเพิ่ม รายได้ให้ครอบครัว	3. วิเคราะห์ วางแผน และจัดทำ บันทึกรายรับ – รายจ่ายของ ตนเอง และครอบครัว อย่างมีประสิทธิภาพ
4. สำรวจ และเห็นคุณค่า ของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สู่ความพอเพียงได้ในที่สุด ดังปรากฏในตาราง 4

ตาราง 4 มาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
<p>1. รู้และเข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความหมาย หลักปรัชญาและแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>1. สำรวจ วิเคราะห์ปัญหา แนวทางแก้ไข การพัฒนา ชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลัก เศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>1. สำรวจ วิเคราะห์ปัญหา แนวทางแก้ไข การพัฒนา ชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่น</p>
<p>2. สามารถนำหลักการ แนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียงไปใช้ในการ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน</p>	<p>2. มีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของ หลักเศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ท้องถิ่น</p>

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม และประเทศชาติได้ โดยเน้นความเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ดังปรากฏในตาราง 5

ตาราง 5 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
<p>1. เข้าใจและวิเคราะห์ การบริหารจัดการองค์กร วิสาหกิจชุมชนตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง</p>	<p>1. เข้าใจและวิเคราะห์ การพัฒนาประเทศตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง</p>	<p>1. เข้าใจและวิเคราะห์ การพัฒนาประเทศให้ ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กร วิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 32) เสนอผลการวิจัย ในการดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยบูรณาการเนื้อหาสาระหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษา ที่พัฒนาบูรณาการเนื้อหาสาระหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้แล้ว โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
3. เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวทางของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ถวัลย์ มาศจรัส (2550 : 90) ได้กำหนดรูปแบบการจัดทำสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาสามารถจัดทำได้หลายลักษณะและหลากหลายรูปแบบ ตามความพร้อม และความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้จัดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน มีดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือทำกิจกรรมเสริมจากสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ให้เกิดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค มีความเข้มข้นด้วยการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ได้แก่ การปรับลดหรือปรับเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามากเกินไป ไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน

3. การปรับปรุง หรือการเลือกใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสม ได้แก่การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้อันมีอยู่แล้ว ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สมบูรณ์

4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม หรือจัดทำขึ้นใหม่ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สื่อเทคโนโลยี สื่อธรรมชาติ บุคคล สื่อกระบวนการ

5. จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ซึ่งจัดได้ 2 ลักษณะ คือ

5.1 จัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ นอกเหนือจากสาระพื้นฐาน 8 สาระ ซึ่งรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่จะต้องมีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกับสาระพื้นฐาน

5.2 จัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยการปรับปรุงหรือพัฒนาจากรายวิชาที่มีอยู่เดิม หรือจัดทำขึ้นใหม่ที่มีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น โดยเน้นความสำเร็จของผู้ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่ดำเนินงานประสบความสำเร็จ

ธนธรรม มีทอง (2552 : 29) ให้แนวทางในการปฏิบัติไว้ว่า ผู้บริหาร ครู สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1. สอนวิชาที่ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐานส.3.1 เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต

2. จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดรายวิชา

3. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้อ หรือสื่อการเรียนรู้อ ที่มีบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ

สิริวรรณ ศรีพหล (2550 : 5-20) ได้กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้มีการสอดแทรก หรือบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยที่สาระของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา จึงสามารถสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกกลุ่มสาระต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้

ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ การจัดการเรียนการสอนปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง อาจไม่ต้องจัดสอนแยกเป็นวิชาหนึ่งต่างหาก แต่อาจสอดแทรกไว้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรได้ การสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ขึ้นอยู่กับผู้สอนในแต่ละสาระการเรียนรู้จะวินิจฉัยว่า ในแต่ละรายวิชา มีบทใดหรือ หน่วยใดบ้าง ที่อาจสอดแทรกแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ เช่น

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วย สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม อาจสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในแต่ละสาระได้ เช่น เมื่อต้องการฝึกทักษะการอ่าน อาจให้ผู้เรียนอ่านพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ หรือบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือในสาระการเขียน อาจให้ผู้เรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เรียงความเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การเห็นคุณค่า และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เป็นต้น โดยให้ผู้เรียนไปค้นคว้า จากแหล่งความรู้ต่างๆ แล้วรวบรวมประมวลเป็นเรียงความ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้ฝึกทักษะการเขียนเรียงความแล้ว ผู้สอนอาจคัดเลือกเรียงความของผู้เรียน แล้วให้ออกมาอ่าน และพูดสนทนาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ปรากฏในเรียงความนั้น เป็นการฝึกทักษะการฟังและพูดได้อีกด้วย

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ผู้สอนอาจสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ รวมทั้งฝึกให้นักเรียนรู้การคิดอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะการแก้ปัญหาโดยฝึกเป็นนิสัยซึ่งทักษะดังกล่าว มีความจำเป็นเมื่อผู้เรียนต้องดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สามารถสอดแทรก หลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระต่าง ๆ เช่น สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเรื่องการไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อม การจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง หรือในสาระที่ 5 พลังงาน เมื่อเข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างพลังงานกับสิ่งแวดล้อมแล้ว อาจสอดแทรกแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องการใช้พลังงานอย่างประหยัด เป็นต้น หรือในสาระที่ 8 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สังคมและ สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กัน และผู้เรียนจะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ ใช้อย่างไร

4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นับเป็นสาระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด เพราะในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้โดยเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์นั้น มาตรฐาน ส 3.1 ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงในมาตรฐาน ส3.1 เข้าใจ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น มิใช่สอดแทรกไว้เฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่สามารถสอดแทรกไว้ในทุกสาระ ที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม วัฒนธรรม สาระนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ปรัชญาประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษา มาตรฐานของความประพฤติกของพลเมือง และการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสพการณ์ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติกของคนดี และ อุดมคติ ตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ ดังนั้น ในสาระนี้จึงมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหา ความรู้ และประสพการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติก สามารถ นำเอาความเชื่อ และความศรัทธาทางศาสนา มาเป็นแนวทางให้ผู้เรียน มีอุดมคติ ในการดำเนิน ชีวิต และปฏิบัติตามหลักศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

4.2 สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต สาระนี้มุ่งศึกษาระบบ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรมมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกลุ่มศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจ ต่อระบบการเมือง การปกครองโดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.3 สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์สาระนี้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่า มนุษย์มี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้อง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ดังนั้นจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสพการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ อย่างมี ประสิทธิภาพ ทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยี ที่มีต่อการ

ตัดสินใจทางเศรษฐกิจ มีความสามารถที่จะฉลาดเลือกประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือก และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

4.4 สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่า วิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ชาตินั้น มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีต ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีต เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ทางเลือก ในการดำรงชีวิต แก่คนรุ่นหลังต่อไป

4.5 สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์ กับสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของ สิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทย กับโลกที่เราอาศัยอยู่มีความสามารถ ที่จะอธิบายลักษณะ ตำแหน่ง แหล่งที่ แบบแผน และกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม คติวิเคราะห์ และตัดสินใจ ในปัญหา ต่างๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติ และ ผลกระทบที่มีต่อโลก

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สามารถสอดแทรก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน สาระต่าง ๆ เช่น ในสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ให้ผู้เรียนแสดงละครเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นระหว่างการจัดกิจกรรมผู้เรียนยังได้เรียนรู้ การทำงานร่วมกัน ซึ่งต้องมีความอดทน การช่วยเหลือ การแบ่งปันกัน ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ เป็นคุณธรรม ที่ปรากฏในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนในกลุ่มผู้ชม สามารถเห็นคุณค่า ของหลักปรัชญาดังกล่าว อย่างเป็นรูปธรรม

6. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและ ครอบครั้ว ที่กำหนดมาตรฐานไว้ว่า “เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ คุณธรรมมีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม” ผู้สอนอาจสอดแทรก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ในเรื่อง ของการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง และใช้อย่างคุ้มค่า รวมทั้งการรักษา สิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่ยั่งยืน

7. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ อาจสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ไว้ในสาระต่าง ๆ เช่น สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร ผู้สอนอาจสร้างบทสนทนาเพื่อให้ ผู้เรียน ฝึกการสื่อสาร โดยสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในบทสนทนา ควรเน้น การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง หรือฝึกการอ่านและการเขียน โดยให้ผู้เรียนไปรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาเรียบเรียง โดยเขียนเรียงความเป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 11) ได้จัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ระดับช่วงชั้นที่ 1 - ระดับช่วงชั้นที่ 2 ไว้ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 : ปฏิบัติตนดี มีความพอเพียง
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การทำความสะอาดร่างกาย
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การใช้สิ่งของ ที่มีอย่างประหยัด และคุ้มค่า
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เงินทองของมีค่า
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การแบ่งปันต่อผู้อื่น
2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2: ชีวิตสดใส พอใจเศรษฐกิจพอเพียง
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง บ้านที่น่าอยู่
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง จิตสำนึก
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ซื่อสัตย์สุจริต
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง จิตสาธารณะ
3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3: ภูมิใจตนและชุมชนของเรา
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รักษาสถาปัตยกรรมสมบัติ
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ใช้จ่ายอย่างมีความสุข
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง กินอยู่รู้ค่า
4. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : ชีวิตมีค่า พึ่งพาเศรษฐกิจพอเพียง
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ดำเนินชีวิตตามรอยพ่อพาครอบครัวอยู่สบาย
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ทรัพยากรมีคุณค่าใช้รักษาอย่างพอดี
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง รับ-จ่ายอย่างรู้คุณค่าพาชีวิตให้พอเพียง
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ภูมิปัญญาคุณค่ารู้รักษาและยกย่อง
5. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5: ชีวิตที่พอเพียง ไม่เสี่ยงความยากจน
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ปฏิบัติตนตามพ่อสอน แน่นนอนไม่ยากจน
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ไม่เสี่ยงความยากจน
  - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน

6. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6: วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง องค์กรในชุมชน รวมพลังพอเพียง
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมพร้อมใจอนุรักษ์
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างพอเพียง
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง องค์กรความรู้ของภูมิปัญญาที่มีคุณค่าพอเพียง

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 5-7) ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากำหนดเป็นจุดหมาย มุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในข้อ 1 คือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนสามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 5 - 7)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

สรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรบูรณาการ จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม มีหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น มีการนิเทศติดตามประเมินผล การนำหน่วยการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาสามารถจัดขึ้นตามความพร้อมของสถานศึกษา รวมถึงความต้องการของผู้เรียน และชุมชน โดยเน้นความหลากหลายทั้งรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง โดยการวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน การทำงานเป็นกลุ่มและประเมินผล เพื่อการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลักษณะความพร้อม ความต้องการ และความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติตามดุลยพินิจของสถานศึกษา และมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 20) ได้กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทาง ด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครู รู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการดำเนินงาน ดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูประจำชั้น เป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากสถานศึกษา

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร และกิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึง

ความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 23-24) ดังนี้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 360 ชั่วโมง เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมดังนี้ ระดับประถมศึกษา (ป.1 –ป.6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 –ม.3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 –ม.6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

สถานศึกษาสามารถนำหลักสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้หลากหลายลักษณะ ดังนี้

ถวัลย์ มาศจรัส (2550 : 111 - 115) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ การกำหนดแนวทางการเรียนรู้แนวทางหนึ่ง และเป็นกำหนดในการผ่านช่วงชั้น ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมอยู่ 2 ลักษณะคือ

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยเน้นในเรื่อง การเสริมสร้างทักษะทางชีวิต การเสริมสร้างความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง
2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่การศึกษา การวิเคราะห์ปัญหาและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม บริหารในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนร่วม

แนวทางของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้คือ

1. หลักปฏิบัติตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.1 การพึ่งตนเองเป็นหลัก
  - 1.2 การพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร สมเหตุสมผล
  - 1.3 การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุล
  - 1.4 ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ

2. หลักของความพอประมาณ (พอดี) 5 ประการ

2.1 ความพอดีด้านจิตใจ ซึ่งจะต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดีเอื้ออาทร

2.2 พอดีทางสังคม ต้องทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

2.3 ความพอดีด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้รู้จักใช้ และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

2.4 พอดีด้านเทคโนโลยี ต้องรู้จักให้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสอดคล้องต่อความต้องการที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

2.5 พอดีด้านเศรษฐกิจ ต้องให้ผู้เรียนได้รู้วิธีการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีพอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตนเอง

3. หลักของความมีเหตุผล มีหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

3.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ

3.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ

3.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

3.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

3.5 ปฏิบัติตนในทางที่ดี ลด เลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่ว ให้เป็นเครื่องทำลายตนเองและผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดี ที่มีอยู่ในห้องงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. หลักการมีภูมิคุ้มกัน

4.1 มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง

4.2 มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทนและแบ่งปัน

ปริญญช พินุลศราวฐ (2550 : 3) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติและเกิดทักษะใน 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย การมีความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน การมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550ก : 10 -15) ได้กล่าวว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมสามารถมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่สถานะภูมิสังคมของแต่ละสถานศึกษา แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีวิถีคิด อุบนิสัย และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการหลักโดยนักเรียน นักศึกษา และมีครูเป็นผู้นำหรือผู้สนับสนุน

2.1 จำนวน นักเรียน ครู ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆไม่ควรน้อยกว่า 25 %ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน

2.2 นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการควรมีความประพฤติดี สมักครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีและมีสุขภาพดี

2.3 ครูที่เข้าร่วมโครงการ ควรมีความประพฤติดี สมักครใจ และมีความพร้อม ในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. เป็นกิจกรรม ที่มุ่งเน้นให้เกิดความก้าวหน้า ไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และสามารถขยายผลออกสู่ชุมชนได้

3.1 พอประมาณกับภูมิสังคม : สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็นของสถานศึกษา คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต

3.2 สมเหตุสมผล : มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของโครงการ แสดงถึงความรอบคอบของการวางแผนดำเนินโครงการ

3.3 ภูมิคุ้มกันที่ดี : การวางแผนโครงการ คำนึงความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้น

3.4 ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : กิจกรรมต่าง ๆ ต้องส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วม มีความรอบรู้มากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมการมีคุณธรรม เช่น ความมีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต มีกตัญญูกตเวที มีสติปัญญา แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควร มีความขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ มีจิตสำนึกเห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือผู้อื่น และทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ตัวอย่างกิจกรรม เช่น

1. การจัดการ การผลิต การบริโภค ในสถานศึกษา ชุมชน ให้เกิดความพอเพียง และสมดุล กินพอดี อยู่พอดี เช่น โครงการอาหารกลางวัน การส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์เกษตรผสมผสาน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การรักษาสมดุลของสังคม และธรรมชาติ
  2. การพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้เสริม โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือโดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือต่อยอดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
  3. การจัดการ และการจัดระบบองค์กรความร่วมมือ ทางการเงิน การผลิต การตลาด เช่น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น
  4. การจัดการ (รักษา/ฟื้นฟู) ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชยะ ทั้งในสถานศึกษา และในชุมชน อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักวิชาการ ความประหยัด ความรอบคอบ
  5. การจัดการระบบพลังงานของสถานศึกษา ชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (ประหยัด ผลิตเอง / ทดแทน)
  6. การอนุเคราะห์เกื้อกูล ช่วยเหลือ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส (เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ เด็กกำพร้า เด็กยากจน ฯลฯ) ในสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
  7. การสร้างจิตสำนึก รักท้องถิ่น รักชุมชน เช่น การรักษา ฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานที่ทางประวัติศาสตร์โบราณสถาน การสร้างความรู้รักเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
  8. การสร้างจิตสำนึกรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เช่น รมรงค์การเห็นคุณค่าของสินค้าไทย การเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของชาติ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ การเรียนรู้คำสอนในศาสนา การฝึกปฏิบัติธรรม เป็นต้น
- สรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน กำเนินถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดผลดี และผลเสียในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุข บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน

4. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

4.1 การแบ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่องการกำหนดและการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษาเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาแบ่งเป็น 2 เขต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 44) คือ

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง บางปะหัน บ้านแพรก ภาษี มหาราช วังน้อย และอำเภออุทัย
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอบางบาล อำเภอผักไห่ อำเภอเสนา และอำเภอลาดบัวหลวง

4.2 การแบ่งสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 3

การประกาศของกระทรวงศึกษา ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำแนะนำของสภาการศึกษาเมื่อคราวประชุม ครั้งที่ 2/2553 วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 จึงกำหนดเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา และที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เพื่อบริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 42 เขต ให้สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ตั้งอยู่ที่ อำเภอเมืองนนทบุรี ประกอบด้วยท้องที่ จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 62) ประกอบด้วย 16 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง บางปะหัน บ้านแพรก ภาษี มหาราช วังน้อย อำเภออุทัย อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอบางบาล อำเภอผักไห่ อำเภอเสนา และอำเภอลาดบัวหลวง

4.3 การแบ่งประเภทของสถานศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2554 : 20 - 30) ; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (2554 : 9-18) ; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (2553 : ออนไลน์) ;

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 (2555 : ออนไลน์) และพัชฎา ะไลใจ (2553 : 12) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปประเภทของสถานศึกษาเพื่อนำมาวิจัย ได้ ดังนี้ คือ

1. สถานศึกษาประเภทประถมศึกษา คือ มีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุสามปีถึงหกปี เพื่อเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6

2. สถานศึกษาประเภทขยายโอกาสทางการศึกษา คือ มีการจัดการศึกษาระดับก่อน ประถมศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุสามปีถึงหกปีเพื่อเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตาม พระราชบัญญัติประถมศึกษา(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีการจัดการศึกษาตามนโยบายขยาย โอกาสทางการศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 และ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะอาชีพเพียงพอ ต่อการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับ ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. สถานศึกษาประเภทมัธยมศึกษา คือ มีการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม และ ทักษะอาชีพเพียงพอต่อการประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ ศึกษาตามความถนัดและความสนใจเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น โดยมีการจัดการเรียนการสอน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

4.4 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่ตั้งตำบล ลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการจัด การศึกษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2553 โดยกำหนดให้จัดการศึกษาให้ทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานใน 9 อำเภอ

ประกอบด้วย อำเภอพระนครศรีอยุธยา ท่าเรือ นครหลวง บางปะหัน บ้านแพรก ภาษี มหาราช วังน้อย และอำเภอกุทัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้มีการจัดทำ แผนปฏิบัติการ และมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การปฏิบัติในสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2554 : 9-10)

วิสัยทัศน์

“ภายในปี 2555 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ผู้เรียนมีคุณธรรม รัก และภาคภูมิใจในความเป็นอยุธยา โดยทุกภาคส่วนร่วมจัดการศึกษา”

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยให้กับประชากรวัยเรียน ทุกกลุ่มเป้าหมาย อย่างทั่วถึง และเสมอภาค
2. พัฒนาระบบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และหลักสูตรปฐมวัย พ.ศ.2546
3. จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ได้มาตรฐานการศึกษา มีคุณธรรม สำนึกในความ เป็นชาติไทย และ วิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักและภาคภูมิใจในความเป็น อยุธยา
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ
5. เสริมสร้างความเข้มแข็ง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อรองรับ การกระจายอำนาจ
6. ส่งเสริม การนำเทคโนโลยีมาใช้ ในการบริหารจัดการศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอน

เป้าประสงค์

1. ประชากรวัยเรียน ทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษา ปฐมวัย อย่างทั่วถึงและเสมอภาค
2. ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีคุณธรรม สำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยา

3. ผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพ และความรู้ของนักเรียน

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีระบบการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

6. ผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา

7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา นำเทคโนโลยี มาใช้ในการบริหาร และการจัดการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์

1. ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยู่ชยาให้แก่ักเรียน

2. สร้างความเสมอภาค และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาปฐมวัยอย่างทั่วถึง

3. ยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษา

4. เร่งรัดพัฒนาความพร้อม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

5. เสริมสร้างเข้มแข็ง และส่งเสริม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการจัดการศึกษา

แนวทางการดำเนินงานตามกลยุทธ์ มาตรการ ตัวชี้วัด และกิจกรรมที่เป็นจุดเน้น

กลยุทธ์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย ความรักและภาคภูมิใจ ความเป็นอยู่ชยา และวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่นักเรียนทุกคน

มาตรการที่ 1 ประเมินคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย ความรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยู่ชยา และวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย

มาตรการที่ 2 เร่งรัด ให้สถานศึกษาทุกสถานศึกษา ดำเนินการ จัดทำข้อมูลนักเรียน ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และสนับสนุน การจัดกิจกรรม ส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพสู่การปฏิบัติ

มาตรการที่ 3 พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม

มาตรการที่ 4 ส่งเสริม การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายในการปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย วิถีประชาธิปไตยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ชาติไทย

มาตรการที่ 5 ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษามีการพัฒนาระบบ คู่มือช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะ สถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ต้องมีการพัฒนาแบบคู่มือช่วยเหลือนักเรียนให้ได้มาตรฐาน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านการประเมินคุณธรรม มีสำนึกในความเป็นชาติไทย รักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยา สามารถปฏิบัติตน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย

2. นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง มีไม่เกิน ร้อยละ 1 ของนักเรียนปัจจุบัน

3. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ร้อยละ 100 มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม

4. สถานศึกษา ร้อยละ 80 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย วิถีประชาธิปไตย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทย

5. สถานศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 มีการพัฒนาแบบคู่มือช่วยเหลือนักเรียนได้มาตรฐาน

กิจกรรมที่เป็นจุดเน้น

1. จัดทำคู่มือ แนวปฏิบัติให้สถานศึกษา ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึก ในความเป็นชาติไทย ความรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยา และวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย

2. นิเทศ ติดตาม และประเมินผล การจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย ความรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยาวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิถีประชาธิปไตย และการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ชาติไทย

3. ศึกษา คูงาน สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ในการจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย ความรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยา และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย

4. จัดค่ายพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชน กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

5. อบรม พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ให้มีความรู้ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา

6. จัดสรรงบประมาณ และประสานงานกับศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

7. สถานศึกษามีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ได้ตามมาตรฐาน

8. นิเทศ ติดตามผล การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

9. คัดเลือกสถานศึกษา ที่มีการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ตามมาตรฐาน เพื่อเป็นต้นแบบแก่สถานศึกษาเครือข่าย

ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้นำแผนปฏิบัติการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในด้านกลยุทธ์และแนวทางการปฏิรูปทางการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2554 เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัด ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานและการบริหารจัดการศึกษาภายใต้กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ และในกลยุทธ์ที่ 2 ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรักและภาคภูมิใจ ในความเป็นอยุธยาให้แก่แก่นักเรียนในงบประมาณ 216,000 บาท เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยกำหนดเป็น โครงการต่างๆดังนี้

1. ปลุกฝังคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทย รักและภาคภูมิใจในความเป็นอยุธยาวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน

2. โครงการพัฒนาคุณธรรมนำพาพัฒนาชีวิตโดยใช้โครงการคุณธรรม

3. โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

4. โครงการพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษา และประชาธิปไตย

5. โครงการรักษ์โรงเรียน

6. โครงการ ค่ายการสร้างเด็กดีสู่สังคม(เด็กดีศรีอยุธยา)

4.5 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ตั้งอยู่เลขที่ 43/20 หมู่ 2 ถนน กิตติขจร ตำบลสามกอก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ และมีการกำหนดนโยบายการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2554 : 2-10)

1. กรอบนโยบาย มาตรการ เป้าหมาย

คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ซึ่งเป็นแผนระยะยาวภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรทางการศึกษาทั้งในระดับกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์และแนวนโยบาย ดังนี้

1.1 พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุล แนวนโยบาย 1) พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ 2) ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน 3) ปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ 4) พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเอง และเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขัน

1.2 สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ แนวนโยบาย 1) พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของคน 2) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และ 3) สร้างสรรค์ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้

1.3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม แนวนโยบาย 1) ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม 2) จำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้าง เพื่อความเป็นธรรมในสังคม 3) พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 4) จัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศีลปะและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ นำไปสู่ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขัน

2. กรอบแนวคิด

การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนาคอนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ สมานฉันท์ สันติวิธี มีวิถีประชาธิปไตย มีความภาคภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความเป็นคนไทยบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ มีทักษะในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เกิดการสร้างสังคมภูมิปัญญา รักษาและพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา การรักษาวัฒนธรรม

3. นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิสัยทัศน์

มุ่งมั่นให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

พันธกิจ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

เป้าประสงค์

ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

กลยุทธ์ / จุดเน้น

1. ส่งเสริม และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทุกระดับชั้น เพื่อให้ นักเรียน รู้จักคิด วิเคราะห์ และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ได้ระดับมาตรฐานการศึกษาชาติ
2. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำนึกในความเป็นชาติไทยและความเป็นอยุธยา ตลอดจนวิถีชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เร่งรัด ให้ นักเรียน อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่อง
4. ส่งเสริม การพัฒนาศักยภาพ ด้านกีฬา ศิลปะ และดนตรีของนักเรียน และส่งเสริมทักษะชีวิต
5. พัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
6. พัฒนา ศักยภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความเป็นมืออาชีพ ในสายงานที่ปฏิบัติ
7. พัฒนา ระบบประกันคุณภาพ ให้ทุกสถานศึกษามีมาตรฐาน และได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)
8. พัฒนา ให้สถานศึกษามีความพร้อม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ
9. สร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา โดยให้ทุกภาคส่วน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาล
10. ส่งเสริมให้สถานศึกษา มีส่วนสะอาด ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะ

ในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้นำกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาใช้ในการจัดทำแผนปฏิบัติการดำเนินการตาม โดยใช้กระบวนการวางแผนเป็นเครื่องมือ กลุ่มงาน/หน่วยในสำนักงานฯ ได้จัดทำโครงการ/งาน/กิจกรรม เพื่อดำเนินการบริการงบประมาณภายใต้กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ แบ่งเป็นโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ 36 โครงการ และโครงการตามนโยบาย สพฐ. และหน่วยงานอื่น ๆ อีก 43 โครงการ รวมทั้งสิ้น 79 โครงการ ซึ่งมีผลการดำเนินงานดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่แก่นักเรียนทุกคน โดยพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ได้ปรับปรุงหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนสอดแทรกหลักคุณธรรมนำความรู้ คือ มีวินัย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ สุขภาพ สะอาด และสามัคคี รวมทั้งการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ การเข้าค่ายลูกเสือ การแข่งขันกีฬา เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีประชาธิปไตย รวมทั้งการอบรมพัฒนาบุคลากรในทุกระดับให้มีความรู้ และมีโรงเรียนที่ดำเนินการพัฒนาศักยภาพบริหารงาน โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ จาก 63 โรงเรียน เป็น 146 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.56 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด และได้มีการระดมความคิดและนวัตกรรมจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาช่วยเสริม เช่น โครงการฟื้นฟูศิลปกรรมโลก โดยชมรมพุทธศาสตร์สากล โครงการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด โครงการพัฒนานักเรียนสู่ครอบครัววิถีพุทธ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

4.6 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 3 ตั้งอยู่เลขที่ 74 /11ถนนพินุลสงคราม ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัด นนทบุรี

การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านมากกว่า 10 ปี ได้พยายามปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตแก่นักเรียน ในเรื่องสำคัญ คือ การน้อมนำพระราชดำริเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การเรียนรู้ นำไปใช้ในชีวิตจริงอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะ พอดี พอประมาณบนพื้นฐานของศีลธรรม ไม่เพียงนำพาให้มีชีวิตอย่างปกติ แต่เอื้อให้สังคมที่อยู่เกิดความสงบสุข มีความรักใคร่ ไม่เบียดเบียนกัน เพราะทุกคนในสังคมมีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้ธรรมมะเป็นใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 3 จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และได้กำหนดนโยบายดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 3. 2555 : 14)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 3 เป็นองค์กรการบริหารจัดการการศึกษา ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสู่สากล

พันธกิจ

พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีวินัย มีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น มีทักษะอาชีพ และมีความสามารถตามมาตรฐานสากล

เป้าประสงค์

1. สถานศึกษามีการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล และพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
2. ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะอาชีพ และพัฒนาสู่สากล
3. ประชากรวัยเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี อย่างทั่วถึง และได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ
4. ครู และบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีการบริหารงานได้ตามมาตรฐาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

กลยุทธ์

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถทางเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
2. ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ครอบคลุมผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

ในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 3 ได้นำแผนปฏิบัติการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในด้านกลยุทธ์และแนวทางการปฏิรูปทางการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2555 เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัด ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานและการบริหารจัดการศึกษาภายใต้กลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ และในกลยุทธ์ที่ 2 ปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิต

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้งบประมาณ 1,377,400 บาทเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยกำหนดเป็นโครงการต่าง ๆ ดังนี้

1. โครงการส่งเสริมศักยภาพทางวิชาการ
2. โครงการสถานักเรียนไทย หัวใจสมานฉันท์ ยึดมั่นธรรมาภิบาล
3. โครงการอบรมนายหมู่ลูกเสือ
4. โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาปี 2555 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3
5. โครงการสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพเด็กไทย
6. โครงการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ได้นำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการนำนโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และได้จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ักเรียนทุกคน โดยให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ได้ปรับปรุงหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอน สอดแทรกหลักคุณธรรมนำความรู้ คือ มีวินัย ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ สุภาพ สะอาด และสามัคคี รวมทั้งมีการอบรมพัฒนาบุคลากรในทุกระดับ ให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.7 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ซึ่งเป็นแผนระยะยาวภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขององค์กรทางการศึกษาทั้งในระดับกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่เน้นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 ซึ่งมีสถานศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสังกัดอยู่ ได้นำนโยบายดังกล่าวมาส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาในสังกัดนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่

การปฏิบัติในการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทำให้สถานศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับรางวัลสถานศึกษาแบบอย่าง การจัดการกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2552 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 92) ปรากฏในตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 รายชื่อสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลสถานศึกษาแบบอย่าง

ที่	ชื่อสถานศึกษา	ประเภทสถานศึกษา	สังกัด
1.	ประชากรรังสฤษฎ์	ประถมศึกษา	สพป.อย เขต.2
2.	วัดโบสถ์สมชัย	ประถมศึกษา	สพป.อย เขต.2
3.	บ้านแถววิทยาคาร	ขยายโอกาสทางการศึกษา	สพป.อย เขต.2
4.	วัดทางหลวง (เทพราษฎร์รังสรรค์)	ขยายโอกาสทางการศึกษา	สพป.อย เขต. 2
5.	ลุ่มพลีชนูปถัมภ์	ขยายโอกาสทางการศึกษา	สพป.อย เขต. 1
6.	บ้านลำแดง	ขยายโอกาสทางการศึกษา	สพป.อย เขต.1
7.	เสนา “เสนาประสิทธิ์”	มัธยมศึกษา	สพม.เขต 3
8.	ลาดบัวหลวงไพโรจน์วิทยา	มัธยมศึกษา	สพม.เขต 3
9.	ลาดชะโดสามัคคี	มัธยมศึกษา	สพม.เขต 3
10.	สาคลีวิทยา	มัธยมศึกษา	สพม.เขต 3

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ในด้านการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านการให้คำปรึกษาเรื่อง เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและศึกษาปัจจัยและปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า ครูมีบทบาท ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3

ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทครู คือ เจตคติการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน การสนับสนุนจากสถานศึกษา และรายวิชาที่สอน และการส่งเสริมปัญหาด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้บริหารและด้านเพื่อนร่วมงาน

ชวลิต จันทศรี (2550 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง สาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความจำเป็นของสาระการเรียนรู้ต่อการเรียนรู้ ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สาระการเรียนรู้ทั่วไปที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 สาระ คือ เงื่อนไข คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความขยันด้านความแบ่งปัน และด้านความอดทน ส่วนสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ทุกสาระการเรียนรู้ 2) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้น ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับช่วงชั้นที่ 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 สาระการเรียนรู้ คือ การทำความสะอาดร่างกายและ การใช้สิ่งของ ที่มีอย่างประหยัดและคุ้มค่า ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมาก ทุกสาระการเรียนรู้ 3) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้น ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 สาระการเรียนรู้ คือ ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมาก ทุกสาระการเรียนรู้ 4) สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้น ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 สาระการเรียนรู้ คือ บำรุง ความเป็นมาของเรา ชีวิตสดใสในชุมชนน่าอยู่ และการปลูกพืชผักสวนครัวในกระถาง ส่วนสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ทุกสาระ

สมคิด สมพวงภักดี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงาน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ และเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหาร และครูผู้สอน มีการ

รับรู้ สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่มีขนาดต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูผู้สอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหาร โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการรับรู้ อยู่ในระดับมากกว่า ผู้บริหาร โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก

สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 8 (2551 : ก-ค) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การนำพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 1-2 และ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best practices) ในการนำพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านพัฒนาบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ คือ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ โดยสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการ หลักคิด หลักปฏิบัติเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความตั้งใจจริง การประสานงานเพื่อการปฏิบัติงานเป็นทีม ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เน้นกระบวนการบริหารตามหลักวงจรเดมมิ่ง (PDCA) บนพื้นฐาน การบริหารจัดการบ้านเมือง และสังคมที่ดีมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า สถานศึกษามีการพัฒนาครูเพื่อความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถออกแบบ การจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ ครูจัดกิจกรรม ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้เกิดการเรียนรู้ และมุ่งเน้น การอนุรักษ์วัฒนธรรม และชนชาติให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน 3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า กิจกรรมหลัก (ลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด) และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมมีดีคุณธรรม 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า สร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับบุคลากร เพื่อเกิดความตระหนัก โดยการอบรมจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการศึกษาดูงาน และมีการเผยแพร่ให้หน่วยงานใกล้เคียงและชุมชนรับทราบ

สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 7 (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 10 และ 12 สำนักผู้ตรวจราชการ ประจำเขตตรวจราชการที่ 7 พบว่า 1) การติดตามผล

การประเมิน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การบริหารจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรและการเรียนการสอน 2) หน่วยการจัดการเรียนรู้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้านหน่วยการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

เสาวลักษณ์ มาพร (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อม และเปรียบเทียบความพร้อม ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ และผลการเปรียบเทียบ ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิชราวุธ ปานพรม (2551 : 176) ได้ศึกษาสภาพและประสิทธิผลการจัดการศึกษาตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 1 พบว่า ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีลักษณะการเปิดสอนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมและ รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.01 โดยที่ ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 และโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 -3 มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้น3 -4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 และโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 -3 มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน

ประธาน พิทักษ์โกศล (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องประสิทธิผลการบริหาร โรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาประสิทธิผลการบริหาร โรงเรียนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 และเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการบริการ โรงเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่อยู่ในโรงเรียนที่มีลักษณะการเปิดสอนต่างกัน มีความคิดเห็นว่าประสิทธิผลการบริหาร โรงเรียน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 โดยรวม และทุกด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ณสิตา อรัญญะพันธุ์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาาระดับการปฏิบัติ ในการบริหารจัดการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัด โครงการและกิจกรรม ด้าน การมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติในการบริหารจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวม 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

เพ็ญภา ชีรทองดี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ราชบุรี เขต 2 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไป ใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตามตำแหน่ง และประเภทของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดเห็นต่อการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยรวมและ รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยดังนี้คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากร ด้านวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ชุมชน และความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการบริหารจัดการของ สถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง และประเภทของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูที่ ปฏิบัติงานต่างประเภทกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

ในการบริหารจัดการสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยที่สถานศึกษาประเภทประถมศึกษาที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา มากกว่า สถานศึกษาประเภทขยายโอกาสทางการศึกษา และมัธยมศึกษา

อร่าม นุชพิทักษ์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในอำเภอโนนสุวรรณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาของผู้บริหารในด้านการบริหารจัดการ และการพัฒนาบุคลากร และการปฏิบัติของครู ในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาผู้เรียน ในอำเภอโนนสุวรรณ 2) แนวทางในการดำเนินงาน และพัฒนาการปฏิบัติงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของผู้บริหาร ในอำเภอโนนสุวรรณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของสถานศึกษา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ และด้านการพัฒนาบุคลากร มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

พัชฎา ะโลใจ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาปัญหา การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการจัดการศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 จำแนก ตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย โดยเรียงระดับปัญหาจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ด้านการพัฒนาบุคลากร ของสถานศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆของสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ เกี่ยวกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

แวน ฮอร์น และแวน มีเตอร์ (Van Horn and Van Meter. 1975 : 4) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติของระบบนโยบายรัฐบาลกลาง โดยได้สร้างตัวแบบขึ้นมาทำการศึกษาเรียกว่า ตัวแบบการนำนโยบายระหว่างรัฐไปปฏิบัติ ตัวแบบของเขามีฐานคิดว่า การปฏิบัติงานตามแผนซึ่งเป็น เรื่องของการกำหนดว่า ใครคือผู้ปกครอง (Who govern) ใครคือผู้ใช้เงิน (Who are the funds used) และ ใครคือผู้ได้ประโยชน์ (Who benefits) นั้นเป็นผลมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ 1) สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ทัศนคติของนักการเมืองท้องถิ่น ทัศนคติของข้าราชการ ลักษณะของหน่วยงานในท้องถิ่น และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมท้องถิ่น ต่อนโยบาย 2) มาตรฐานในการกำหนดทรัพยากร ซึ่งได้แก่ ความพอเพียงของเงินและสิ่งเสริมแรง ระดับความชัดเจนของมาตรฐานนโยบายและวัตถุประสงค์ ระดับความขัดแย้งของมาตรฐานนโยบาย ความแน่ชัดของขบวนการในการปฏิบัติ และระดับความเปลี่ยนแปลงมาตรฐานนโยบายและวัตถุประสงค์ 3) สภาพแวดล้อมนโยบายระดับชาติ ซึ่งได้แก่ การสื่อความหมาย การกระตุ้นส่งเสริมและการเปลี่ยนนโยบาย ซึ่งพบว่าปัจจัยทั้งสามประการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของนโยบายเป็นอย่างมาก

เอลมอร์ (Elmore. 1979 : 11) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสลับซับซ้อนของนโยบายกับการควบคุมในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยว่านักกฎหมายและนักบริหารจะเข้าไปมีอิทธิพลอย่างไรในการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นการศึกษาเพื่อจะดูว่าผู้กำหนดนโยบายจะเลือกแนวทางใดระหว่างแนวทางที่ใช้การควบคุม (Regulatory approach) ที่เน้นการควบคุมเพื่อให้ปฏิบัติตาม โดยใช้สายการบังคับบัญชากับแนวทางการปฏิบัติตามขั้นตอนของแผนงาน (Programmatic approach) ที่เน้นการมอบอำนาจ การควบคุม และการเพิ่มสมรรถนะในการจัดการด้านบริการ การศึกษาของเอลมอร์ พบว่า ความสลับซับซ้อนของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้นักกฎหมายและนักบริหารกลับมามีความคิด ในการที่จะเข้าไปควบคุม ยิ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสลับซับซ้อนมากเท่าใด การควบคุม การรวมอำนาจ การดูแลอย่างใกล้ชิดและการออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับจะแน่นหนามากยิ่งขึ้นเท่าใดนั้น เอลมอร์ เสนอว่าทางออกก็คือ จะเลือกทางใดระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบให้ความสลับซับซ้อนน้อยแล้วควบคุมแบบมอบอำนาจ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของนโยบายและมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำมาใช้อย่างเพียงพอตลอดจนมีการร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง นโยบายที่นำไปปฏิบัติก็จะสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

6. สรุปแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษากระบวนการนำนโยบายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ในสถานศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2554 : 20 -31) และข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (พ.ศ. 2554 : 9 -18) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต2 (2554 : ออนไลน์) โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประเภทของสถานศึกษาได้ 3 ประเภท ดังนี้ ประถมศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา และมัธยมศึกษา

ส่วนกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2540 : 34-44) และ ศุภชัย ยาวประภาส (2550 : 100) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้ ขั้นระดมพลัง ขั้นการวางแผน ขั้นการจัดองค์การ ขั้นการปฏิบัติ และขั้นการสร้าง ความต่อเนื่อง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ในสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 9)